

Briuselis, 2023 01 31
COM(2023) 43 final

KOMISIJOS ATASKAITA TARYBAI

**dėl Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir
savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių įgyvendinimo**

TURINYS

TURINYS	1
PAGRINDINĖS IŠVADOS.....	2
1. Įvadas	4
1.1. Aplinkybių pagrindimas.....	4
1.2. Rekomendacijos tikslai	5
1.3. Parama įgyvendinimui	6
1.4. Įgyvendinimo peržiūra	8
2. Tarybos rekomendacijos įgyvendinimo pažangos peržiūra	8
2.1. Nacionalinių įgyvendinimo planų ataskaita: nevienoda padėtis tikslingumo ir užmojo masto požiūriu	8
2.2. Formali aprėptis	11
2.2.1. Spragos.....	11
2.2.2. Politikos priemonės.....	12
2.3. Veiksminga aprėptis.....	16
2.3.1. Spragos.....	16
2.3.2. Politikos priemonės.....	18
2.4. Tinkamumas.....	19
2.4.1. Spragos.....	20
2.4.2. Politikos priemonės.....	21
2.5. Skaidrumas.....	23
2.5.1. Prieiga prie informacijos	24
2.5.2. Supaprastinimas	26
3. Pažangos apibendrinimas.....	28
3.1. Teigiami pokyčiai, susiję su socialinės apsaugos galimybėmis visiems asmenims.....	28
3.2. Tebėra iššūkių	28
4. Išvados	30
PRIEDAS. Pagrindiniai nacionalinių įgyvendinimo planų (NIP) dėl galimybių naudotis socialine apsauga ypatumai (ir jų atnaujinimas)	32

PAGRINDINĖS IŠVADOS

Vertinant įgyvendinimo veiksmus, kurių buvo imtasi per trejus metus nuo Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių priėmimo ir atsižvelgiant į kovos su COVID-19 pandemijos socialiniu poveikiu priemones, matyti, kad padėtis Europoje yra nevienoda. Valstybių narių užmojai įgyvendinant rekomendaciją labai skiriasi ir, išskyrus kelias išimtis, dauguma jų nesiekia pašalinti visų esamų socialinės apsaugos galimybių spragų. Reikia toliau dėti pastangas siekiant panaikinti esamas spragas ir Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą bei dėl jo gilėjančios energetikos krizės socialinius ir ekonominius padarinius, todėl reikia kuo skubiau imtis veiksmų.

Nuolat kintančiose darbo rinkose yra daug žmonių, kurie dėl savo darbo santykių pobūdžio ar savarankiško darbo formos neturi pakankamai socialinės apsaugos galimybių. Tai kelia pavojų ne tik daugelio šių asmenų ir jų šeimų gerovei, bet ir ekonomikai bei visuomenei.

2021 m. beveik 40 proc. ES dirbančių gyventojų (77 mln. žmonių) dirbo nestandartinių užimtumo formų darbu, t. y. pagal laikinąsias darbo sutartis, ne visą darbo dieną ir (arba) savarankiškai, ir daugelis šios grupės gyventojų susiduria su didelėmis socialinės apsaugos aprėpties spragomis. 2022 m. 17-oje valstybių narių yra bent viena nestandartinių darbuotojų grupė, kuri nėra apdrausta visose socialinės apsaugos srityse. 19-oje valstybių narių savarankiškai dirbantys asmenys nėra apdrausti visose socialinės apsaugos srityse.

Formali aprėptis

Nuo 2019 m. 15 valstybių narių ėmėsi įgyvendinti arba planavo svarbias reformas, kad pagerintų konkrečių kategorijų asmenų dalyvavimą socialinės apsaugos sistemose. Tai visų pirma susiję su savarankiškai dirbančiais asmenimis (visų pirma su savarankiškai dirbančiais asmenimis, kurie dirba individualiai arba kurie yra priklausomi) arba asmenimis, dirbančiais pagal nestandartines darbo sutartis arba dirbančiais konkrečiuose sektoriuose (vidaus paslaugų, kultūros), kuriuose labai paplitusios nestandartinės darbo formos. Tačiau tikėtina, kad daugeliui jų ir toliau trūks formalios socialinės apsaugos galimybių, nes taikant priemones nepanaikinamos visos spragos ir (arba) neaprepiamos visos sritys, o kai kurios valstybės narės neplanuoja pašalinti likusių spragų.

Apskaičiuota, kad dvylikoje duomenis teikiančių valstybių narių bent 5,6 mln. nestandartinių darbuotojų ir 15,3 mln. savarankiškai dirbančių asmenų neturi galimybės gauti bedarbio pašalpų. Be to, tose valstybėse narėse, kuriose savarankiškai dirbantys asmenys gali savanoriškai dalyvauti socialinės apsaugos sistemose, naudojimosi šiomis sistemomis lygis paprastai yra žemas.

Pagrindiniai uždaviniai šalinant šias spragas, apie kurias pranešė valstybės narės, yra poreikis išlaikyti darbo rinkos lankstumą arba sudėtingas socialinės apsaugos taikymo savarankiškai dirbantiems asmenims (visų pirma nedarbo ir negalios draudimui) ir konkrečioms grupėms, pavyzdžiui, skaitmeninių platformų darbuotojams, namų ūkio darbuotojams ir ūkininkams, procesas.

Kita vertus, priemonės, skirtos nestandartinių formų sutarčių naudojimui mažinti, padeda pašalinti su formalia aprėptimi susijusias spragas. Šios priemonės apima geresnę stebėseną, socialinių ir fiskalinių paskatų samdyti darbuotojus pagal labai trumpalaikes arba fiktyvas

savarankiško darbo sutartis mažinimą, darbo skaitmeninėse platformose reguliavimą arba darbo teisės reformą siekiant spręsti segmentacijos problemą – visa tai pagerina socialinės apsaugos galimybes, užtikrinant teisingą klasifikavimą arba sukuriant aiškesnę reglamentavimo aplinką, susijusią su socialinės apsaugos teisėmis esant skirtingiems užimtumo statusams.

Veiksminga aprėptis

Galiojančios taisyklės, kuriomis reglamentuojamos įmokos ir teisės į išmokas, iš tiesų gali trukdyti socialinės apsaugos sistemose dalyvaujantiems asmenims gauti kokias nors išmokas („veiksminga aprėptis“). Pavyzdžiui, tokie asmenys gali neatitikti reikalavimų dėl minimalaus įmokų mokėjimo laikotarpio ar lygio. Nuo 2019 m. veiksmingos aprėpties klausimas sprendžiamas taikant tik kelias nacionalines priemones, pavyzdžiui, sutrumpinant laikotarpius, per kuriuos įgyjama teisė gauti bedarbio ar sveikatos priežiūros išmokas. Pajamų rėmimo skirtumai tarp asmenų, kurie iki bedarbystės dirbo pagal standartinę darbo sutartį, palyginti su kitais asmenimis, tebėra dideli daugelyje ES valstybių narių. Apskritai tikimybė, kad savarankiškai dirbantys asmenys gaus kokias nors išmokas, vis dar yra mažesnė, o kai kuriose šalyse vis dar mažiau tikėtina, kad laikini ir ne visą darbo dieną dirbantys darbuotojai gaus išmokas, palyginti su tais, kurie dirba pagal neterminuotas darbo sutartis arba visą darbo dieną.

Tinkamumas

Tinkamomis laikomos tokios socialinės apsaugos sistemos, kuriomis užtikrinamos pakankamos ir laiku gaunamos kompensacijos asmenims, kurie prarado pajamas, išlaikant jų gyvenimo lygį ir apsaugant juos nuo skurdo. Maždaug pusė valstybių narių ėmėsi įgyvendinti arba paskelbė priemones, kuriomis siekiama pagerinti nacionalinių įgyvendinimo planų adekvatumą, visų pirma pensijų srityje – savarankiškai dirbantiems asmenims, mažas išmokas gaunantiems arba tam tikros profesijos asmenims. Taip pat imtasi priemonių didinti bedarbio pašalpų adekvatumą ilginant jų mokėjimo trukmę ir (arba) jų dydį. Tačiau vis dar kyla problemų. Pagal terminuotas darbo sutartis dirbantys darbuotojai patiria didesnę materialinę ir socialinę nepriteklių, palyginti su pagal neterminuotas darbo sutartis dirbančiais darbuotojais; tas pats pasakytina ir apie ne visą darbo dieną dirbančius darbuotojus, palyginti su visą darbo dieną dirbančiais darbuotojais. Savarankiškai dirbantiems asmenims, ne visą darbo dieną dirbantiems asmenims ir laikiniejiems darbuotojams taip pat kyla didesnė skurdžių pajamų rizika, palyginti su tais, kurių užimtumo formos yra standartinės.

Skaidrumas

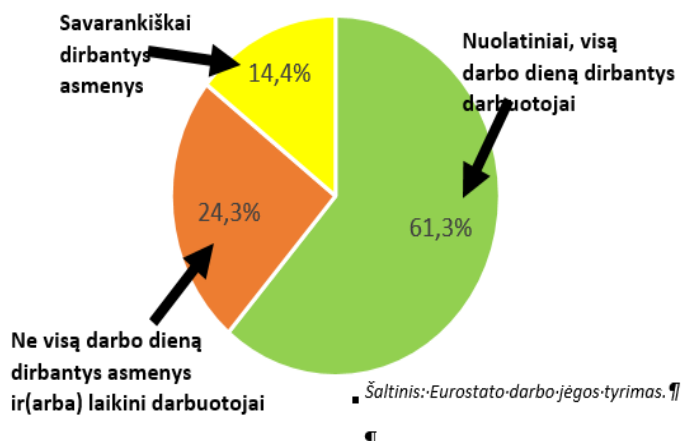
Gerinant galimybes naudotis socialine apsauga itin svarbu užtikrinti skaidrumą. Kita vertus, kartais socialinės apsaugos taisyklės yra pernelyg sudėtingos arba neaiškios, todėl žmonės gali nežinoti savo teisių ir pareigų arba nežinoti, kaip naudotis šiomis teisėmis ir vykdyti savo pareigas. Nors vykdant nacionalinius įgyvendinimo planus tam nėra skiriama daugiausia dėmesio, daugelis šalių pradėjo skaitmeninti socialinės apsaugos valdymą ir teikimą pasitelkdamos supaprastintus vieno langelio portalus, automatizuotą prieigą prie kai kurių išmokų, pensijų modeliavimo priemonės ar iš anksto užpildytas paraiškų formas. Vis dėlto šioje srityje reikia dėti daugiau pastangų, įskaitant priemones, kuriomis siekiama mažinti pažeidžiamų asmenų, pavyzdžiui, menko raštingumo (skaitmeninio, administracinio ir finansinio), neįgalųjų ir kitų asmenų, skaitmeninę atskirtį.

1. Įvadas

1.1. Aplinkybių pagrindimas

Šiuo metu ES darbo rinkose yra daug savarankiškai (individualiai) dirbančių asmenų, standartinių darbo sutarčių nesaistomų asmenų, derinančių priklausomo ir savarankiško darbo formas arba priklausomą darbą kaitaliojančių su savarankišku. 2021 m. beveik 40 proc. 27 ES valstybių narių gyventojų (76,7 mln. asmenų) dirbo nestandartinių formų darbą¹, t. y. dirbo pagal laikinąsias darbo sutartis (23,7 mln.), dirbo ne visą darbo dieną (36,4 mln.) ir (arba) dirbo savarankiškai (26,9 mln., įskaitant 18,4 mln. individualiai savarankiškai dirbančių asmenų)², o ne pagal neterminuotas darbo visą darbo dieną sutartis. Nors per pastarąjį dešimtmetį bendra asmenų, kurių užimtumo forma nestandartinė, dalis išliko stabili, o padėtis tarp skirtingų grupių ir grupėse labai skiriasi, kai kurios naujos užimtumo formos (atsitiktiniai darbuotojai, kelioms įmonėms vienu metu dirbantys darbuotojai, skaitmeninėse platformose dirbantys darbuotojai) tapo labiau paplitusios³ ES valstybėse narėse ir paprastai šioms grupėms socialinė apsauga taikoma mažesniu mastu.

¶ Dirbančiųjų skaičius pagal statusą, ES-27, 2021 m. ¶

2021 m. 77 mln. žmonių ES dirbo nesaistomi standartinių darbo sutarčių, t. y. dirbo pagal laikinąsias darbo sutartis, dirbo ne visą darbo dieną ir (arba) dirbo savarankiškai. Jie sudaro apie 40 proc. visų dirbančiųjų

Dažnai socialinės apsaugos sistemos vis dar kuriamos standartiniams darbuotojams (visą darbo dieną dirbantiems, nuolatiniams, priklausomiems darbuotojams). Todėl dėl statuso darbo rinkoje arba darbo santykių pobūdžio didelė darbo jėgos dalis neturi pakankamai socialinės apsaugos galimybių. Dėl šių spragų kyla pavojus susijusių asmenų ir jų šeimų, kurie patiria didesnę ekonominę netikrumą, gerovei. Jos taip pat daro poveikį ekonomikai ir visuomenei vidaus paklausos, investicijų į žmogiškąjį kapitalą ir socialinės sanglaudos požiūriu. Dėl nestandartiniam užimtumui taikomos socialinės apsaugos aprėpties skirtumų visuomenėje trūksta teisingumo, didėja atotrūkis tarp kartų, lyčių ar socialinių grupių, nes

¹ Šaltinis: Eurostatas, ES darbo jėgos tyrimas (DJT).

² Be to, 2017 m. apie 800 000 asmenų buvo priklausomi savarankiškai dirbantys asmenys, t. y. savarankiškai dirbantys asmenys, neturintys darbuotojų, kurie per pastaruosius 12 mėnesių dirbo tik vienam klientui arba vienam dominuojančiam klientui, kuris nustatė savo darbo valandas (šaltinis: ES DJT modulis dėl savarankiško darbo).

³ EUROFOUND (2017 m.), „Nestandartinės užimtumo formos: naujausios tendencijos ir ateities perspektyvos“ ir EK (2018 m.) „Socialinės apsaugos galimybės ir tvarumas kintančiame darbo pasaulyje“.

jaunimas, užsienyje gimę asmenys ir moterys rečiau samdomi dirbti visą darbo dieną pagal neterminuotas darbo sutartis. Todėl mažinant su asmenų, dirbančių nestandartinių formų darbą, galimybėmis naudotis socialine apsauga susijusias spragas būtų galima padėti sumažinti nelygybę, įskaitant vyrų ir moterų darbo užmokesčio ir pensijų skirtumus.

Europos socialinių teisių ramsčio 12 principu nurodyta, kad „darbuotojai (panašiomis sąlygomis ir savarankiškai dirbantieji), nesvarbu, kokia jų darbo santykių rūšis ir trukmė, turi teisę į tinkamą socialinę apsaugą“⁴. Siekdama įgyvendinti šį politinį užmojų, 2019 m. Taryba priėmė Rekomendaciją dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių⁵.

Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane⁶ Komisija pabrėžė, kad išskirtinės priemonės, kurių buvo imtasi per COVID-19 pandemiją, siekiant išplėsti socialinę apsaugą ir įtraukti anksčiau joje nedalyvavusias grupes, gali paskatinti vykdyti struktūrines reformas, kurios padėtų pagerinti bedarbių, netipinių darbuotojų ir savarankiškai dirbančiųjų apsaugą.

COVID-19 pandemija paspartino skaitmeninę pertvarką, todėl keičiasi ES ekonomika ir jos darbo rinkos, be kita ko, plečiant skaitmenines darbo platformas⁷. Nors dirbant skaitmeninėse platformose galima lengviau patekti į darbo rinką arba gauti papildomų pajamų iš antrinės veiklos, toks darbas taip pat kelia iššūkių, be kita ko, susijusių su socialine apsauga.

Be būtinybės teisingai valdyti žaliąją pertvarką, nuo 2022 m. pradžios iškilo naujas iššūkis: dėl Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą susidariusi ekonominė ir geopolitinė aplinka bei padidėjusios energijos ir žaliavų kainos, infliacinis spaudimas ir augantis ekonominis netikrumas. Dėl šių priežasčių jau ir taip pažeidžiami namų ūkiai gali atsidurti skurde. Socialinės apsaugos sistemos turi atlikti svarbų vaidmenį tiek užkertant kelią tokiam poveikiui, tiek jį šalinant, stiprinant esamas socialinės apsaugos sistemas ir teikiant paramą pažeidžiamiausiems asmenims.

1.2. Rekomendacijos tikslai

Šia Tarybos rekomendacija siekiama užtikrinti, kad visiems darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims būtų suteiktos formalios galimybės naudotis veiksminga, adekvačia ir skaidria socialine apsauga ir mokėti įmokas šešiose socialinės apsaugos srityse: bedarbio pašalpus; ligos ir sveikatos priežiūros išmokų; motinystės ir tėvystės išmokų; neįgalumo pašalpus; senatvės ir maitintojo netekimo išmokų ir išmokų dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų.

⁴ Tarybos rekomendacijoje ir šioje ataskaitoje sąvoka „nestandartiniai darbuotojai“ reiškia darbuotojus, kurie nėra saistomi standartinių darbo sutarčių (t. y. dirba pagal laikinas darbo sutartis, ne visą darbo dieną), o „nestandartinių formų darbą dirbantys asmenys“ reiškia asmenis, kurie dirba tiek pagal nestandartines darbo sutartis, tiek savarankiškai dirbančius asmenis.

⁵ [2019/C 387/01](#).

⁶ COM(2021) 102 *final*.

⁷ Remiantis duomenimis, naudotais rengiant 2021 m. [Komisijos pasiūlymą dėl direktyvos](#), 28 mln. žmonių ES dirba skaitmeninėse darbo platformose, o 1,7–4,1 mln. asmenų pagal šią direktyvą galėtų būti perklasifikuojami kaip darbuotojai.

Tarybos rekomendacijos 19 punkte valstybių narių prašoma kuo greičiau įgyvendinti rekomendacijoje nustatytus principus ir ne vėliau kaip iki 2021 m. gegužės 15 d. pateikti planą, kuriame būtų išdėstytos atitinkamos priemonės, kurių turi būti imtasi nacionaliniu lygmeniu. Nuo 2022 m. gruodžio mėn. tokį nacionalinį įgyvendinimo planą (NĮP) pateikė visos valstybės narės, išskyrus Liuksemburgą⁸. Įgyvendinant Europos semestro iniciatyvą, EPSCO tarybos (Užimtumo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų reikalų tarybos) ministrai aptarė NĮP 2021 m. gruodžio mėn., o SAK (Socialinės apsaugos komitetas) – 2022 m. gegužės mėn. 2022 m. gegužės mėn. taip pat buvo specialiai konsultuotasi su Europos socialinių partnerių organizacijomis.

1.3. Parama įgyvendinimui

Nuo tada, kai buvo priimta Tarybos rekomendacija, Komisija ėmėsi konkrečių priemonių, kad padėtų ją įgyvendinti.

Komisija bendradarbiavo su Socialinės apsaugos komiteto rodiklių pogrupiu, kad parengtų stebėsenos sistemą, pagal kurią būtų vertinama pažanga siekiant pagrindinių rekomendacijos tikslų. Pirmąją sistemos versiją SAK patvirtino 2020 m. spalio mėn.⁹ ir nuo to laiko Komisija remia metodinius patobulinimus ir metinius stebėsenos sistemos atnaujinimus¹⁰. Stebėsenos sistema apima rodiklius, skirtus įvertinti formalią aprėptį, veiksmingą aprėptį ir išmokų adekvatumą įtraukiant visų rūšių darbuotojus į atitinkamas

⁸ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1312&langId=lt>.

⁹ Darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų galimybių naudotis socialine apsauga stebėsenos sistema.

¹⁰ 2021 m. stebėsenos sistemos atnaujinimas. Atkreipkite dėmesį į tai, kad Jungtinis tyrimų centras taip pat stengiasi tobulinti šią sistemą, pvz., Antón, Grande (2022 m.), *Monitoring the effective coverage and adequacy of social protection in the EU*.

socialinės apsaugos sritis. Ji taip pat apima darbo rinkos rodiklius, skirtus statusų darbo rinkoje įvairovei įvertinti, ir taisyklių, reglamentuojančių teises į išmokas ir įmokas, rodiklius.

Vis dėlto reikia toliau gerinti socialinės apsaugos galimybių stebėseną visose ES valstybėse narėse. Pavyzdžiui, remiantis turimais ES lygmeniu surinktais duomenimis neįmanoma tiesiogiai įvertinti ryšio tarp rizikos atsiradimo ir išmokos gavimo, išskyrus nedarbo ir su senatve susijusių išmokų atveju. Be to, nors padaryta pažanga kiekybiškai nustatant su formalia aprėptimi susijusias spragas, šie duomenys neapima visų šalių, o turimų duomenų negalima visapusiškai palyginti. Galiausiai reikia daryti laipsnišką pažangą keliose srityse. Pavyzdžiui, reikia išsamiau įvertinti savarankiškai dirbančių asmenų ekonominę ir socialinę padėtį (visų pirma jų pajamas), atsižvelgiant į skirtingus socialinio draudimo įmokų dydžius.

Politikos srityje Komisija, suburdama valstybių narių atstovus, socialinius partnerius ir suinteresuotuosius subjektus, skatino išsamiai keistis informacija apie įvairių rekomendacijos aspektų įgyvendinimą¹¹. Įgyvendindama Europos semestro iniciatyvą Europos Komisija taip pat stebi, kaip sprendžiami socialinės apsaugos klausimai. Siekdama sušvelninti COVID-19 pandemijos socialinį poveikį, 2020 m. Komisija rekomendavo devynioms valstybėms narėms pagerinti nestandartinių darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinę apsaugą (EE, ES, IT, CY, LT, NL, PL, PT, SI), o 2022 m. keturioms valstybėms narėms (EE, HU, NL ir PL) buvo pateiktos konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos srityse, kurioms taikoma 2019 m. Tarybos rekomendacija. Be to, SAK stebėsenos biuletenyje¹² kasmet atkreipiamas dėmesys į valstybes nares, kurioms tenka pagrindinis socialinis iššūkis dėl galimybių naudotis socialine apsauga¹³.

Be to, remiantis Komisijos analize, du trečdaliai ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų apima reformas arba investicijas, kuriomis siekiama gerinti galimybes naudotis socialine apsauga (daugiausia dėmesio skiriant galimybių supaprastinimui pasitelkiant skaitmenines investicijas ir nedarbo bei senatvės išmokų adekvatumo gerinimui)¹⁴.

Du trečdaliai ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų apima reformas arba investicijas, kuriomis siekiama gerinti galimybes naudotis

Be to, nuo 2019 m. Komisija pradėjo kelias susijusias iniciatyvas, pavyzdžiui, kuriomis siekiama gerinti minimaliojo darbo užmokesčio¹⁵ ir minimalių pajamų¹⁶ aprėptį ir adekvatumą, gerinti asmenų, dirbančių skaitmeninėse platformose¹⁷, padėtį ir mažinti žaliosios pertvarkos socialinį poveikį, visų pirma darbuotojams, kuriems reikia paramos keičiant darbo vietą ir

¹¹ Tarp jų – keli tarpusavio mokymosi renginiai (žr. 2020 m. paskelbtą [ataskaita](#)) ir 2022 m. birželio mėn. surengtas aukšto lygio renginys dėl savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos.

¹² Kartu su Socialinės apsaugos komitetu sukurta stebėsenos priemonė, skirta pagrindinėms metinėms socialinėms tendencijoms ES nustatyti.

¹³ 2022 m. SAK [metinėje ataskaitoje](#) nurodyta, kad toliau nurodytos aštuonios valstybės narės susiduria su „pagrindiniu socialiniu iššūkiu“, susijusiu su socialinės apsaugos galimybėmis: EL, ES, IT, NL, PL, PT, RO ir SK.

¹⁴ Taip pat žr. teminę ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo rezultatų suvestinės [socialinės apsaugos srityje](#) analizę.

¹⁵ Direktyva (ES) 2022/2041.

¹⁶ COM(2022) 490 *final*.

¹⁷ COM(2021) 762 *final*.

pajamų rėmimo¹⁸. Direktyva dėl skaidrių ir nuspėjamų darbo sąlygų taip pat užtikrinama, kad ES darbuotojams kuo anksčiau būtų teikiama esminė informacija apie jų sutartis, visų pirma apie socialinę apsaugą¹⁹. Šiomis iniciatyvomis siekiama užtikrinti, kad visi žmonės, nepriklausomai nuo jų darbo formos, turėtų galimybę gauti tinkamą socialinę apsaugą nuo ekonominės rizikos ir kad visi taip pat prisidėtų prie jos finansavimo, kaip raginama ir pasauliniu lygmeniu²⁰.

1.4. Įgyvendinimo peržiūra

Tarybos rekomendacijoje Komisijos prašoma įvertinti įgyvendinimo pažangą ir pateikti ataskaitą Tarybai. Analizėje pateikta ataskaita grindžiama kartu su SAK parengta stebėsenos sistema, kad būtų įvertinta pažanga siekiant pagrindinių rekomendacijos tikslų ir naujausios priemonės bei reformos, kurių ėmėsi arba kurias paskelbė valstybės narės, kaip nurodyta jų nacionaliniuose įgyvendinimo planuose, Europos semestre arba ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose. Ataskaita taip pat parengta remiantis Europos socialinės politikos tinklo (ESPT) temine ataskaita dėl skaidrumo veiksnio²¹, teminėmis diskusijomis SAK, keitimusi nuomonėmis su socialiniais partneriais ir Komisijos surengtų tarpusavio mokymosi renginių išvadomis.

Ataskaitoje apžvelgiama pažanga, susijusi su keturiais rekomendacijos veiksniais (formalios aprėpties, veiksmingos aprėpties, adekvatumo ir skaidrumo), taip pat su nestandartinių formų darbą dirbančiais darbuotojais ir savarankiškai dirbančiais asmenimis. Joje daugiausia dėmesio skiriama po Tarybos rekomendacijos priėmimo taikytoms arba planuojamoms priemonėms ir reformoms. Kadangi daugumoje ES valstybių narių darbuotojai, kurių užimtumo forma nestandartinė, turi galimybę naudotis daugeliu socialinės apsaugos sričių, ataskaitoje daugiausia dėmesio skiriama spragų, susijusių su savarankiškai dirbančiais asmenimis ir pagal nestandartines darbo sutartis dirbančiais darbuotojais, šalinimui. Kai įmanoma, ataskaitoje naudojami duomenys pažangai nuo rekomendacijos priėmimo 2019 m. rudenį įvertinti, nors kai kurių rodiklių naujausi turimi statistiniai duomenys pateikti 2020–2021 m.²²

2. Tarybos rekomendacijos įgyvendinimo pažangos peržiūra

2.1. Nacionalinių įgyvendinimo planų ataskaita: nevienoda padėtis tikslingumo ir užmojo masto požiūriu

¹⁸ COM(2021) 801 *final*.

¹⁹ Direktyva (ES) 2019/1152. Taip pat žr. Direktyvą (ES) 2016/2102 dėl viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių ir mobiliųjų programų prieinamumo.

²⁰ 2012 m. TDO [rekomendacija](#) dėl minimalios socialinės apsaugos ir 2021 m. [visuotinis raginimas](#) imtis veiksmų siekiant į žmogų orientuoto ekonomikos atsigavimo.

²¹ Spasova, S. et al (2023), *Making access to social protection for workers and the self-employed more transparent through information and simplification*, ESPT, ES leidinių biuras.

²² Informacija apie formalią aprėptį arba susijusią su įnašais ir teisėmis į išmokas (MISSOC) pateikiama 2022 m. pradžioje, o kitų rodiklių (pvz., ES SPGS) duomenys yra susiję su 2021 m. (taigi ir 2020 m. pajamomis).

Iš 26 NĮP apžvalgos²³ matyti, kad **beveik visuose NĮP netiesiogiai arba aiškiai nurodomos esamos ir (arba) likusios spragos, susijusios su galimybėmis naudotis socialine apsauga nacionaliniu lygmeniu. Tačiau tik pusė valstybių narių planų apima visas spragų grupes ir rūšis.** Be to, NĮP labai daug dėmesio skiriama padėčiai dėl formalios aprėpties, o kitiems socialinės apsaugos galimybių aspektams skiriama mažiau dėmesio, nepaisant esamų rodiklių, dėl kurių susitarta ES lygmeniu, siekiant stebėti veiksmingą aprėptį ar adekvatumą. Svarbu tai, kad kai kurios valstybės narės mano jau įgyvendinusios visas rekomendacijos nuostatas (BG, SE) arba beveik visas (CZ, FR, HU, AT, PL), taip pat žr. priede pateiktą lentelę.

Daugumoje NĮP (22 iš 26 pateiktų)²⁴ aptariamos konkrečios priemonės, kurių imtasi, arba nauji įsipareigojimai nacionaliniu lygmeniu įgyvendinti rekomendaciją. Tačiau **priemonių įvairovė ir taikymo sritis, taip pat jų įgyvendinimo laikas (jau imtasi arba planuojama imtis) įvairiose šalyse labai skiriasi**²⁵: 10 NĮP daugiausia dėmesio skiriama vienai pagrindinei politikos ir (arba) teisėkūros priemonei, 11 NĮP – 3–8 priemonių rinkiniui, o Belgijos NĮP aptariama daugiau kaip 30 priemonių.

NĮP priemonės apima įvairias socialinės apsaugos sritis, tačiau trys dažniausiai minimos yra pensijos, nedarbo ir ligos išmokos, o su kitomis sritimis (motinystės ir tėvystės, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų, sveikatos priežiūros ir neįgalumo išmokomis) susiję klausimai sprendžiami rečiau.

1 teksto intarpas. COVID-19 pandemija ir jos poveikis socialinės apsaugos sistemoms

COVID-19 pandemija parodė, kad socialinei apsaugai tenka nepaprastai svarbus vaidmuo užtikrinant minimalios socialinės apsaugos sistemą krizės metu, taip pat atskleidė tam tikras su aprėptimi susijusias spragas ir privertė daugelį valstybių narių laikinai taikyti socialinę apsaugą anksčiau neįtrauktoms grupėms. Atsižvelgiant į tai, kad sanitarinė krizė įvyko rekomendacijos įgyvendinimo laikotarpiu, nenuostabu, kad 24 iš 26 nacionalinių įgyvendinimo planų taip pat aptariamos priemonės, kurių imtasi reaguojant į pandemiją, o trijuose planuose aptariamos tik tokios priemonės. Tačiau tik 8 nacionaliniuose įgyvendinimo planuose nurodomos priemonės, kurias pradėta taikyti nuolat, o daugiausia dėmesio skiriama tam, kaip pagerinti savarankiškai dirbančių asmenų arba asmenų, dirbančių specifiniuose sektoriuose, pavyzdžiui, kultūros sektoriuje, socialinės apsaugos aprėptį.

Dėl COVID-19 pandemijos tam tikrais atvejais buvo paspartintas socialinių paslaugų skaitmeninimas, pavyzdžiui, supaprastintas elektroninių formų naudojimas ir jos naudojamos dažniau, vykdomos nuotolinės konsultacijos, taip pat pagerintas duomenų sąveikumas tarp skirtingų valstybinių institucijų.

Kalbant apie terminus, 13 valstybių narių nurodo priemones, kurių imtasi nuo 2019 m., o 18 valstybių narių nurodo rengiamas arba ateityje planuojamas priemones. Kai kurios valstybės narės taip pat aptaria priemones, kurių buvo imtasi prieš priimant rekomendaciją.

²³ Pirmoji 2021 m. rugsėjo mėn. pateiktų 21 nacionalinio įgyvendinimo plano apžvalga buvo paskelbta SAK [2021 m. metinėje ataskaitoje](#) ir [2022 m. bendroje užimtumo ataskaitoje](#).

²⁴ BG, HU, SE ir SK NĮP tokios priemonės nebuvo nurodytos.

²⁵ Atsižvelgiama tik į struktūrines priemones, todėl neįtraukiamos laikinosios priemonės, kurių imtasi reaguojant į dėl COVID-19 ištikusią krizę.

Kalbant apie tikslines grupes, nors kai kurios priemonės skirtos visiems dirbantiems asmenims, **dauguma jų taip pat susijusios su konkrečių grupių padėtimi**: 17 valstybių narių paminėjo konkrečiai savarankiškai dirbantiems asmenims skirtas priemones, o 11 valstybių narių – priemones, skirtas darbuotojams, dirbantiems pagal nestandartines darbo sutartis.

Kai kurių valstybių narių (pvz., Belgijos, Estijos ir Kipro) NĮP pateikiama išsami informacija apie kiekvieną jų planuojamą priemonę, t. y. priemonės sritis, tikslinė grupė, numatomas poveikis, įgyvendinimo terminai, biudžetas, įgyvendinančioji institucija bei stebėsenos ir (arba) įvertinimo planas. Kai kurių kitų šalių nacionaliniuose įgyvendinimo planuose išsamiai neapibrėžiamos priemonės, kurias ketinama taikyti ateityje.

Tik nedaugelyje NĮP kalbama apie socialinių partnerių dalyvavimą rengiant NĮP arba kai kurias priemones. Kiti suinteresuotieji subjektai, pavyzdžiui, pilietinės visuomenės organizacijos, beveik visai neminimi. ES socialinių partnerių organizacijos nurodė²⁶, kad jų dalyvavimas procese buvo labai menkas arba labai vėlyvas, ir paragino jas aktyviau įtraukti rengiant ir įgyvendinant priemones, kuriomis siekiama pagerinti nestandartinių darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų galimybes naudotis socialine apsauga.

Kai kurių valstybių narių NĮP kalbama ne tik apie geresnes galimybes naudotis socialine apsauga, bet ir nurodomos **priemonės, kuriomis siekiama sumažinti pernelyg dažną nestandartinių darbo formų naudojimą.** Pavyzdžiui, Nyderlandai imasi veiksmų, kad sumažintų socialines ir fiskalines paskatas dirbti savarankiškai (individualiai) arba įmonėms samdyti pagal laikinąsias darbo sutartis; Vokietija ir Lenkija ėmėsi priemonių, kad geriau stebėtų asmenų, dirbančių pagal nestandartines sutartis, socialinės apsaugos aprėptį.

Rekomendacijoje valstybės narės taip pat raginamos gerinti nacionalinių statistinių duomenų apie galimybes naudotis socialine apsauga prieinamumą, tačiau tik kelios valstybės narės (5 iš 26, žr. priedą) planuoja taikyti konkrečias priemones, nepaisant to, kad šioje srityje yra palyginti nedaug kiekybinių duomenų. Nors daugelis valstybių narių turi duomenų, daugiausia iš administracinių šaltinių, šie duomenys ne visada suskirstyti pagal darbo santykių rūšį, lytį ar amžių, dedama nedaug pastangų siekiant įvertinti aprėpties mastą pagal skirtingas socialinės apsaugos sritis²⁷. Be to, turimi duomenys nėra sistemingai naudojami formuojant politiką. Nei NĮP, nei socialinių partnerių įžvalgose per konsultacijas nebuvo iškelta konkrečių klausimų dėl įgyvendinimo priemonių poveikio mažosioms ir vidutinėms įmonėms. Tačiau darbdavių organizacijos nurodė, kad svarbiausia užtikrinti savarankiškai dirbančių asmenų galimybę naudotis socialine apsauga svarbiausiose pagrindinės socialinės apsaugos srityse už priimtina kainą, o galimybė naudotis papildoma apsauga turėtų būti suteikiama savanorišku pagrindu.

Įgyvendinant NĮP nurodytas priemones galėtų būti naudinga siekti **geresnio jų susiejimo su politikos priemonėmis pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus** ir tolesnėmis priemonėmis Europos semestro kontekste. Tai padidintų šių priemonių poveikį. Pavyzdžiui, daugumoje NĮP neminimos priemonės, susijusios su socialinės apsaugos sistemų skaidrumo didinimu, o daugelyje ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų daugiausia dėmesio skiriama skaitmeninimui socialinės apsaugos srityje, siekiant suteikti

²⁶ Konsultacijos su ES socialiniais partneriais (2022 m. gegužės mėn.) dėl rekomendacijos įgyvendinimo.

²⁷ Remiantis 2022 m. spalio mėn. vykusiomis SAK rodiklių pogrupio diskusijomis.

geresnes galimybes naudotis socialinės apsaugos paslaugomis, supaprastinti procedūras ir pasiūlyti paprastus bei veiksmingus skaitmeninius sprendimus žmonėms ir įmonėms. Be to, valstybės narės taip pat galėtų taikyti techninės paramos priemonę (TPP) struktūrinių reformų įgyvendinimui nacionaliniu lygmeniu remti.

2.2. Formali aprėptis

Darbuotojai ir savarankiškai dirbantys asmenys gali būti apibrėžti „**kaip patenkantys į formalią konkrečios socialinės apsaugos srities aprėptį, jei galiojančiuose įstatymuose ir kolektyvinėse sutartyse nustatyta, kad jie turi teisę dalyvauti tos srities socialinės apsaugos sistemoje**“. Formali aprėptis gali būti suteikiama privalomomis ar savanoriškomis draudimo sistemomis“ (Tarybos rekomendacijos 15 konstatuojamoji dalis).

Valstybių narių buvo paprašyta pagerinti formalią aprėptį (visoms rekomendacijoje minimoms sritims) ir ją išplėsti, kad ji apimtų: a) visus darbuotojus neatsižvelgiant į darbo santykių rūšį – privaloma tvarka; b) savarankiškai dirbančius asmenis – bent savanorišku pagrindu ir, kai tikslinga, privaloma tvarka.

2.2.1. Spragos

Iš formalios aprėpties apžvalgos²⁸ pagal stebėsenos sistemą matyti, kad, nepaisant tam tikros pažangos nuo 2019 m.²⁹, ES valstybėse narėse tebėra didelių spragų tiek nestandartinių darbuotojų, tiek savarankiškai dirbančių asmenų atžvilgiu.

2022 m. 17-oje valstybių narių³⁰ bent viena nestandartinių darbuotojų grupė susidūrė su formalios aprėpties taikymo spragomis bent vienoje iš atitinkamų socialinės apsaugos sričių. Daugiausia spragų yra tokiose socialinės apsaugos srityse kaip bedarbio (13-oje valstybių narių) pašalpos, ligos (11) ir motinystės išmokos (9). Šios kategorijos apima atsitiktinius darbuotojus arba darbuotojus, dirbančius pagal supaprastintas trumpalaikes terminuotas darbo sutartis, sezoninius darbuotojus ir darbuotojus, dirbančius pagal kitas konkrečioje šalyje taikytinas darbo sutartis³¹. Penkiose valstybėse narėse³² spragos susijusios tik su konkrečia pameistrių ir stažuotojų grupe (ir dažnai su šios kategorijos pogrupiu)³³. Be to, maždaug pusėje valstybių narių nestandartinių darbuotojų galimybė naudotis bent viena socialinės apsaugos

²⁸ Formalios aprėpties duomenų rinkimas (SAK), naujausia informacija: 2022 m. pavasaris.

²⁹ Atsižvelgiant į vykdomas arba paskelbtas formalios aprėpties reformas (žr. 2 teksto intarpą), šiame skirsnyje nustatytų spragų skaičius per ateinančius kelerius metus turėtų šiek tiek sumažėti.

³⁰ CZ, DK, DE, EL, ES, FR, IT, LV, LU, HU, NL, AT, PL, PT, RO, SI ir SK. Pastaba. Tai atspindi padėtį 2022 m. pavasarį. Nuo 2022 m. spalio mėn. Ispanijoje namų ūkio darbuotojams suteikus galimybę gauti bedarbio pašalpas, pašalinta likusi formalios aprėpties taikymo spraga.

³¹ Tai apima „smulkių darbų sutartis“ Vokietijoje, (kai kurias) „civilinės teisės sutartis“ (t. y. netipinių sutarčių, naudojamų darbo sutartims sudaryti, kategoriją) Lenkijoje, „susitarimus atlikti darbą“ Čekijoje, darbo susitarimus su nereguliariomis pajamomis Slovakijoje ir kt.

³² DK, EL, FR, IT ir NL.

³³ Tai atitinka preliminarūs [Tarybos rekomendacijos dėl stažuotojų kokybės sistemos](#) įgyvendinimo peržiūros rezultatus.

sritimi suteikiama tik savanorišku pagrindu, dažnai taikant „sutikimo dalyvauti sistemas“, visu pirma bedarbio, senatvės, neįgalumo, ligos ir motinystės išmokų srityse.

Remiantis keliuose valstybėse narėse turimais duomenimis, apskaičiuota³⁴, kad maždaug 5,6 mln. nestandartinių darbuotojų neturi galimybės gauti bedarbio pašalpų (11-oje valstybių narių), 366 000 neturi galimybės gauti ligos išmokų (šešiose valstybėse narėse), o 413 000 neturi galimybės gauti motinystės išmokų (penkiose valstybėse narėse). Šiuos skaičius reikėtų laikyti žemesniais ribiniais įverčiais, nes ne visos valstybės narės praneša apie tokias spragas ten, kur jų yra.

Kalbant konkrečiai apie savarankiškai dirbančius asmenis, bent vienoje iš socialinės apsaugos sričių 19-oje valstybių narių (2022 m.) yra su formalia aprėptimi susijusių spragų. Aktualiausias sritys yra bedarbio pašalpos (13 valstybių narių), po jų – išmokos dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų (9), tėvystės išmokos (5) ir ligos išmokos (3). Nors ši praktika neprieštarauja rekomendacijai, tai, kad 19-oje valstybių narių³⁵ savarankiškai dirbantiems asmenims galimybė naudotis bent vienos srities socialine apsauga suteikiama savanorišku pagrindu, daugiausia taikant „sutikimo dalyvauti“ sistemas³⁶, paprastai lemia mažą naudojimosi šiomis sistemomis lygį. Kai kuriose valstybėse narėse tai galima paaiškinti tuo, kad žmonėms skiriama nedaug laiko apsispręsti, ar dalyvauti savanoriškose schemose, o privalomieji laikotarpiai yra ilgi.

2022 m. savarankiškai dirbantys asmenys 19-oje valstybių narių ir kai kurie nestandartiniai darbuotojai 17-oje valstybių narių nebuvo apdrausti bent vienoje socialinės apsaugos srityje.

2.2.2. Politikos priemonės

Dauguma NĮP patvirtinamos pirmiau aprašytos su formalia aprėptimi susijusios spragos ir dauguma valstybių narių pristatė priemones, kurių (turi būti) imtasi joms pašalinti. Tačiau daugelio iš tų priemonių imtasi reaguojant į COVID-19 krizę, siekiant laikinai ir išimties tvarka suteikti galimybes naudotis socialine apsauga tam tikrų kategorijų darbuotojams, kuriems anksčiau ji nebuvo taikoma (arba tik iš dalies) (darbuotojams, dirbantiems pagal mažų garantijų suteikiančias darbo sutartis, namų ūkio darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims) arba dirbantiems konkrečiuose sektoriuose ir (arba) konkrečių profesijų atstovams (dirbantiesiems kultūros sektoriuje, sveikatos priežiūros darbuotojams ir t. t.)³⁷.

Šiek tiek daugiau nei pusėje (15) valstybių narių priemonės, kurių imtasi arba apie kurias pranešta nuo 2019 m., yra struktūrinės reformos, kuriomis siekiama visam laikui pašalinti

³⁴ Remiantis nacionalinių įverčių, pagrįstų skirtingais šaltiniais ir metodais, sumavimu ir neapimant visų valstybių narių, kuriose yra spragų.

³⁵ Visų pirma taikytina ligos, senatvės ir maitintojo netekimo išmokoms bei motinystės išmokoms.

³⁶ Žr. 2021 m. [atnaujintą](#) stebėsenos sistemą ir Schoukens (2022), [Improving access to social protection for the self-employed in the EU](#).

³⁷ Daugiau informacijos apie kitas šalis pateikta [2022 m. bendroje užimtumo ataskaitoje](#) (BUA), Pasiūlyme dėl [2023 m. BUA](#) ir ESPN (2021 m.) *Social protection and inclusion policy responses to the COVID-19 crisis*.

rekomendacijoje nurodytų sričių spragas³⁸. Šios priemonės dažniausiai skirtos formalios savarankiškai dirbančių asmenų aprėpties spragoms šalinti; spragų atsiradimą galima paaiškinti tuo, kad yra daug valstybių narių, kuriose savarankiškai dirbantys asmenys vis dar neturi teisės į socialinę apsaugą keliose srityse. Mažiau dėmesio skiriama kitoms nestandartinėms darbo formoms (pvz., terminuotoms ir (arba) darbo ne visą darbo dieną sutartims).

1 lentelė. Nuo 2019 m. taikomos formalios aprėpties struktūrinės reformos

	Struktūrinės reformos 15-oje valstybių narių:			Struktūrinių reformų nėra (12-oje valstybių narių)
Tikslinės grupės	Savarankiškai dirbantiems asmenims	Nestandartiniais darbuotojams	Abiem grupėms	
Valstybės narės	<i>EL, FR, IT, LT, MT, NL</i>	<i>ES, PL, PT</i>	<i>BE, EE, IE, CY, LU, RO</i>	<i>AT, BG, CZ, DK, DE, HR, LV, HU, SI, SK, FI ir SE</i>

Šaltinis: NĖP ir SAK atnaujinta informacija. Pastaba. Kursyvu pažymėtos šalys: siūlomos arba paskelbtos reformos, kurios dar nepriimtos.

Kai kurios iš savarankiškai dirbantiems asmenims taikytinų reformų jau įgyvendintos, daugelis jų yra rengiamos, o kitos planuojamos įgyvendinti ateityje (žr. 2 teksto intarpą).

2 teksto intarpas. Savarankiškai dirbančių asmenų socialinė apsauga

Nors per pastaruosius 25 metus savarankiškai dirbančių asmenų dalis darbo rinkoje išliko stabili (apie 14 proc. darbo jėgos), darbuotojų neturinčių asmenų dalis didėjo (apie 68,3 proc. iš 27 mln. savarankiškai dirbančių asmenų ES)³⁹. Iš turimų 7 valstybių narių (BE, DE, IT, LU, NL, PL ir SE) duomenų matyti, kad individualiai savarankiškai dirbančių asmenų skurdo lygis yra aukštas⁴⁰. Dėl šios tendencijos didėja poreikis užtikrinti savarankiškai dirbančių asmenų galimybes naudotis socialine apsauga.

12-oje duomenis teikiančių valstybių narių⁴¹ 15,3 mln. savarankiškai dirbančių asmenų neturi galimybės gauti bedarbio pašalpi, 3,9 mln. neturi galimybės gauti išmokų, susijusių su nelaimingais atsitikimais darbe ir profesinėmis ligomis (devyniose valstybėse narėse), o 5,3 mln. – ligos išmokų (trijose valstybėse narėse).

Kaip matyti toliau, kai kurios struktūrinės reformos rodo, kad šias spragas įmanoma pašalinti ir jos galėtų būti pavyzdžiu kitoms šalims, kuriose tokių spragų vis dar esama.

³⁸ Kai kuriose šalyse teisės į socialinę apsaugą buvo suteiktos visiems darbuotojams, pavyzdžiui, teisė į tėvystės atostogas (Bulgarijoje ir Kroatijoje) pagal 2019 m. Direktyvą dėl profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros. Šios priemonės šioje ataskaitoje konkrečiai nenagrinėjamos.

³⁹ Eurostato darbo jėgos tyrimas.

⁴⁰ Eurostatas, 2019 m. ES SPGS, naudotas ES projekte „[Working Yet Poor](#)“.

⁴¹ Formalios aprėpties duomenų rinkimas (SAK), naujausias atnaujinimas: 2022 m. pavasaris.

2019 m. lapkričio mėn. **Airija** pradėjo taikyti naują darbo ieškančio asmens išmokų sistemą, skirtą savarankiškai dirbantiems asmenims. Nuo 2019 m. **Prancūzija** tam tikromis sąlygomis (sutarties nutraukimo teisiniu būdu arba vykdant nemokumo procedūrą) savarankiškai dirbantiems asmenims suteikė galimybę gauti pajamas pakeičiančią pašalpą, o 2022 m. sušvelnino prašymo skirti išmoką sąlygas. Nuo 2020 m. pabaigos Prancūzija taip pat suteikė teisę į ligos išmokas ir *professions libérales* (laisvųjų profesijų) atstovams. Nuo 2019 m. pradžios **Maltoje** savarankiškai dirbantys asmenys tam tikromis sąlygomis turi teisę gauti bedarbio pašalpą. Priimdama dekretą dėl profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros (2022 m. birželio mėn.) **Italija** nustatė savarankiškai dirbančių moterų teisę į dienpinigius prieš gimdymą (kai esama komplikacijų) ir savarankiškai dirbančių tėvų teisę į vaiko priežiūros atostogas.

Kipras reformuoja socialinio draudimo sistemą, kad į ją būtų įtraukti savarankiškai dirbantys asmenys ir nestandartinės užimtumo formos (numatyta, kad sistema įsigalios 2023 m.). **Liuksemburgo** vyriausybė pasiūlė nustatyti tėvystės išmokas savarankiškai dirbantiems tėvams. **Estijoje** išplečiama nedarbo draudimo aprėptis savarankiškai dirbantiems asmenims, verslininko sąskaitų turėtojams ir valdymo bei kontrolės įstaigų nariams. Estijoje taip pat siekiama, kad sveikatos draudimas būtų taikomas ir neapdraustiems arba nereguliariai apdraustiems asmenims. **Nyderlandai** rengiasi įvesti privalomą negalios draudimą savarankiškai dirbantiems asmenims (tai turi būti įgyvendinta iki 2026 m.).

Į NĮP taip pat įtraukti įsipareigojimai ateičiai. Pavyzdžiui, **Rumunija** planuoja suteikti tėvystės atostogas savarankiškai dirbantiems asmenims; **Belgija** vertina, kaip užtikrinti nuolatinę savarankiškai dirbančių asmenų apsaugą pajamų praradimo atveju („teisė į išmokas pereinamuoju laikotarpiu“, angl. *bridging right*); **Graikija** planuoja suteikti galimybę savarankiškai dirbantiems asmenims gauti ligos išmokas; **Lietuva** svarsto galimybę į nedarbo draudimo sistemą įtraukti visus savarankiškai dirbančius asmenis; **Nyderlandai** bando suteikti savarankiškai dirbantiems asmenims galimybę naudotis kolektyvinėmis pensijų sistemomis.

Kalbant apie **nestandartinius darbuotojus**, iki šiol vykdomos šios reformos: galimybė gauti įmokines bedarbio pašalpas namų ūkio darbuotojams Ispanijoje (nuo 2022 m. spalio mėn.); nustatytas naujas statusas ir specialus socialinės apsaugos fondas kultūros sektoriaus specialistams Portugalijoje (nuo 2022 m. spalio mėn. darbuotojams, dirbantiems pagal labai trumpalaikes sutartis, taikoma dauguma rizikos veiksnių ir jie turi teisę gauti naują išmoką už meninės veiklos sustabdymą). Be to, greta ES lygmeniu vykdomų pagalbinių veiksmų⁴², kelios valstybės narės imasi priemonių, kad pagerintų **menininkų ir kultūros bei kūrybos sektorių, kuriuose vyrauja nestandartinės darbo formos**⁴³, **specialistų** statusą ir darbo sąlygas.

Kitos reformos vis dar rengiamos. Gavusi paramą pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (EGADP), 2021 m. pabaigoje Lenkija inicijavo reformą, kuria siekiama suteikti teisę į privalomą draudimą ir pagerinti aprėptį. Ši reforma visų pirma susijusi su civilinės teisės sutartimis, kuriose numatytos nuostatos siekiant užtikrinti senatvės ir (arba) pensijų draudimą ir draudimą nuo nelaimingų atsitikimų. Kitos reformos yra šios: Airijos vyriausybės įstatymo projektas, kuriuo mažai apmokamiems darbuotojams, kurie gali neturėti teisės į įmonėje taikomą socialinės apsaugos sistemą, suteikiama minimali apsauga (ligos išmokos); Liuksemburge parengtas pasiūlymas dėl visuotinės sveikatos apsaugos (2021 m.

⁴² 2023–2026 m. ES darbo planas kultūros srityje; [Europos Parlamento rezoliucija](#) dėl menininkų padėties ir kultūros gaivinimo ES; 2020 m. Komisijos paskelbtas menininkų ir kultūros bei kūrybos sektorių specialistų statuso ir darbo sąlygų [tyrimas](#).

⁴³ Belgijoje vyksta diskusijos dėl menininkų statuso reformos, o Airija išbandė menininkams skirtą bazinių pajamų garantijų sistemą. Čekija, Ispanija, Graikija ir Rumunija į savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus įtraukė susijusias reformas.

spalio mėn.) siekiant pagal jokią sistemą neapdraustiems pažeidžiamiesiems asmenims suteikti teisę į sveikatos draudimą.

Galiausiai Rumunija planuoja užtikrinti formalią sezoninių ir padienių darbuotojų, įskaitant skaitmeninių platformų darbuotojus, aprėptį visose socialinės apsaugos srityse, o Belgija svarsto būdus, kaip pagerinti formalią skaitmeninių platformų darbuotojų (suteikiant teisę į bedarbio pašalpas ir išmokas dėl nelaimingų atsitikimų darbe) ir konkrečių kategorijų darbuotojų (pvz., vaikų prižiūrėtojų) aprėptį. Čekija neketina „susitarimų atlikti darbą“ laikyti darbo santykiais, bet planuoja iš dalies pakeisti kriterijus, taikomus norint gauti draudimą, ir planuoja pagerinti nestandartinių darbuotojų galimybes gauti ligos ir susijusios rizikos (įskaitant motinystę) draudimą.

Kitos valstybės narės pranešė neketinančios suteikti (visų) socialinės apsaugos galimybių tam tikroms šiuo metu socialinės apsaugos sistemoje nedalyvaujančioms grupėms, visų pirma savarankiškai dirbantiems asmenims. Tokio požiūrio laikomasi dėl šių priežasčių: dėl su tuo susijusių išlaidų, susirūpinimo dėl poveikio darbo rinkos lankstumui arba dėl sudėtingo visapusiškos socialinės apsaugos taikymo savarankiškai dirbantiems asmenims (visų pirma nedarbo ir negalios draudimo) proceso. Kai kuriais atvejais priežastis, dėl kurios nesiimama veiksmų siekiant panaikinti formalios socialinės apsaugos galimybių spragą, yra mažas neapdraustų grupių dydis arba tai, kad tam tikri draudžiamieji įvykiai gali būti draudžiami kitose srityse arba draudimu, kurį suteikia pagrindinis asmens darbdavys (kai spraga turi įtakos kai kurioms papildomoms nedidelės apimties sutartims).

Socialiniai partneriai išreiškė skirtingas nuomones formalios aprėpties klausimu, visų pirma savarankiškai dirbantiems asmenims. Darbdavių organizacijos teigė, kad „privaloma ir visapusiška socialinė apsauga visose šešiose socialinės apsaugos srityse ir įnašas į jas iškreiptų pačią savarankiško darbo sąvoką“ ir kad „turi būti įmanoma rinktis tarp skirtingų socialinės apsaugos sričių ir atitinkamų įmokų dydžio“⁴⁴. Kita vertus, darbuotojų organizacijos paragino vyriausybes užtikrinti, kad savarankiškai dirbantys asmenys būtų privalomai įtraukti į visas sritis, ir spręsti fiktyvaus savarankiško darbo klausimą⁴⁵.

Per pastaruosius kelerius metus diskutuojant socialinės politikos klausimais daugiausia dėmesio skirta skaitmeninių platformų darbuotojų darbo sąlygoms, ypatingą dėmesį skiriant jų užimtumo statusui (kaip savarankiškai dirbančių asmenų arba samdomųjų darbuotojų) ir jo poveikiui socialinės apsaugos aprėpčiai.

Skaitmeninių platformų darbuotojų galimybės naudotis socialine apsauga aptariamos 11 NIP (BE, DE, EE, FR, HR, IT, CY, LT, PT, RO ir SI), o daugumoje jų teigiama, kad tai yra iššūkis. **Penkios valstybės narės (BE, IT, CY, RO ir SI) į savo NIP įtraukė konkrečias priemones,** o keturios valstybės narės bendrai nurodo poreikį ateityje imtis veiksmų šioje srityje (DE, EE, LT ir PT). Pavyzdžiui, Kipras skaitmeninių platformų darbuotojus priskiria prie pagal nestandartines sutartis dirbančių asmenų, kuriems, vykdant socialinio draudimo reformą, turėtų

⁴⁴ Europos įvairių pramonės šakų [darbdavių pareiškimas](#) dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių stebėsenos sistemos, 2021 m. kovo mėn.

⁴⁵ ETUC pareiškimai konsultuojantis su ES socialiniais partneriais (2022 m. gegužės mėn.) ir 2022 m. birželio mėn. EK renginyje dėl savarankiškai dirbančių asmenų galimybių naudotis socialine apsauga gerinimo.

būti suteikta daugiau galimybių gauti išmokas (nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe), grupės; Belgija ir Rumunija pranešė apie teisės aktų pakeitimus, kuriais siekiama užtikrinti tinkamą skaitmeninių platformų darbuotojų, įskaitant savarankiškai dirbančius asmenis, socialinę apsaugą (taip pat žr. pirmiau).

Be to, nuo tada, kai pateikė savo NĖP, kai kurios valstybės narės (Graikija, Ispanija, Prancūzija) ėmėsi tolesnių veiksmų dėl skaitmeninių platformų darbuotojų, be kita ko, įgyvendindamos savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus. Portugalija paskelbė apie tolesnes priemones, o kitos šalys (Vokietija, Kroatija, Liuksemburgas ir Nyderlandai) šiuo metu svarsto galimus atitinkamų teisės aktų pakeitimus.

2.3. Veiksminga aprėptis

Nors formali aprėptis yra būtina sąlyga norint pasinaudoti socialinės apsaugos sistemomis, jos gali nepakakti, nebent būtų užtikrinta veiksminga visų darbuotojų, neatsižvelgiant į jų darbo santykių rūšį, ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos aprėptis. Pagal Tarybos rekomendaciją „veiksminga aprėptis“ grupei reiškia „situacija konkrečioje socialinės apsaugos srityje, kai tai grupei priklausantys asmenys turi galimybę kausti išmokas, ir, įvykus draudžiamajam įvykiui, gali jas gauti“. Tai galima pasiekti pritaikant įmokų ir teisių į išmokas taisykles, kad asmenys galėtų kausti išmokas ir jas gauti nepriklausomai nuo jų darbo santykių rūšies ar statuso darbo rinkoje. Galiausiai veiksminga aprėptis taip pat reiškia, kad teises į išmokas galima kausti, išsaugoti ir perkelti keičiant samdomo ir savarankiško darbuotojo statusą, per visą asmens karjerą ir sudarant sąlygas teises į išmokas perkelti į kitą tos pačios socialinės apsaugos rūšies sistemą.

2.3.1. Spragos

Stebėsenos sistemoje veiksminga aprėptis apskaičiuojama naudojant darbingo amžiaus asmenų, kuriems gresia skurdas prieš gaunant socialinius pervedimus, socialinių išmokų (asmeniniu lygmeniu) gavimo lygį, atsižvelgiant į skirtingus veiklos statusus⁴⁶. **Nuo 2021 m. socialinės išmokos 27 ES valstybėse narėse labai skiriasi pagal veiklos statusą⁴⁷.**

- ES laikinieji darbuotojai paprastai dažniau gauna išmokas nei pagal neterminuotas darbo sutartis dirbantys darbuotojai⁴⁸ (atitinkamai 47,9 proc. ir 39,1 proc.), o ne visą darbo dieną dirbantys darbuotojai – dažniau nei tie, kurie dirba visą darbo dieną (43,3 proc. ir 37,9 proc.), nes dėl jų nepalankios socialinės padėties didėja socialinių pervedimų poreikis. Tačiau tai vyksta ne visose valstybėse narėse. Be to, savarankiškai dirbantys asmenys⁴⁹ vis dar gauna mažiausiai išmokų iškilus skurdo pavojui

⁴⁶ Tai atspindi, kokių mastu socialinės apsaugos sistemos taikomos asmenų grupėms, kurioms gresia skurdas prieš gaunant socialinius pervedimus (tai galėtų būti laikoma rizikos, patenkančios į rekomendacijos taikymo sritį, rodikliu). Nors idealus socialinės apsaugos aprėpties rodiklis būtų asmenų, gaunančių išmokas pagal kiekvienos rūšies riziką atsižvelgiant į ankstesnį statusą darbo rinkoje, dalis, šiuo metu atliekant apklausas ES mastu sunku nustatyti gyventojus, kuriems pasireiškia rizika.

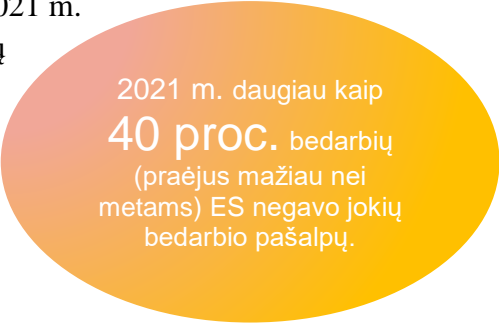
⁴⁷ Jei nenurodyta kitaip, visi veiksmingos aprėpties ir adekvatumo rodikliai grindžiami Eurostato duomenimis, ES SPGS (2021 m.).

⁴⁸ Priešinga padėtis susiklostė aštuoniose valstybėse narėse (BE, BG, EE, ES, IT, CY, LV ir MT).

⁴⁹ Dar rečiau socialinės išmokos buvo mokamos padedantiems šeimos nariams, nors šios kategorijos vertės statistiškai patikimos tik keliose valstybėse narėse.

(31,2 proc., palyginti su 41,8 proc. visų rūšių darbuotojų ES 27); tokia padėtis susidarė daugumoje valstybių narių, nepaisant išskirtinių pajamų rėmimo priemonių COVID-19 laikotarpiu, kai jų gaunamų išmokų lygis beveik patrigubėjo.

- Apskritai 14-oje valstybių narių dažniau išmokas gauna asmenys, dirbantys pagal standartines darbo sutartis (pagal neterminuotas ir visą darbo dieną dirbančių darbuotojų sutartis), nei visi kiti pagal darbo sutartį dirbantys asmenys (darbuotojai, dirbantys ne visą darbo dieną, dirbantys pagal terminuotas darbo sutartis ir savarankiškai dirbantys asmenys), o keturiose valstybėse narėse šis skirtumas viršijo 10 procentinių punktų⁵⁰. Šešiose valstybėse narėse⁵¹ socialines išmokas gavo apie 10 proc. ar mažiau nenuolatinių visą darbo dieną dirbančių darbuotojų.
- 2021 m. šiek tiek daugiau nei pusė bedarbių (52,7 proc.) gavo (kokias nors) socialines išmokas. Tačiau Bulgarijoje, Graikijoje, Kroatijoje, Lenkijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje šis rodiklis nesiekė 25 proc. 2021 m. 57,3 proc. visų registruotų trumpalaikių bedarbių (neturinčių darbo trumpiau nei metus) gavo bedarbio pašalpas ir (arba) paramą ES⁵², tačiau mažiau nei 50 proc. šešiose valstybėse narėse⁵³ ir tik trečdalis ar mažiau Kroatijoje, Lenkijoje ir Slovakijoje.

2021 m. daugiau kaip
40 proc. bedarbių
(praėjus mažiau nei
metams) ES negavo jokių
bedarbio pašalpų.

Kalbant apie pajamų pervedimus praradus pajamas (paprastai bedarbio pašalpas), naujausi EBPO tyrimai⁵⁴ rodo, kad pajamų rėmimo skirtumai tarp asmenų, kurie iki bedarystės dirbo „standartinių“ darbą, palyginti su kitais, ES valstybėse narėse dažnai yra dideli. Tai daugiausia lemia ribotos pajamų rėmimo galimybės tiems, kurie anksčiau dirbo savarankiškai ir kurie dažnai negauna su pajamomis susijusių bedarbio pašalpų. Pavyzdžiui, Italijoje ir Portugalijoje, praradę darbą „standartiniai darbuotojai“ turėjo 50 proc. didesnę tikimybę gauti pajamų rėmimą; Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje ir Lenkijoje ši spraga taip pat buvo reikšminga (20–30 proc. didesnė tikimybė).

Labiau tikėtina, kad nestandartinių formų darbą dirbantys asmenys negalės esant poreikiui veiksmingai naudotis socialinės apsaugos galimybėmis. Iš tiesų, dėl galiojančių taisyklių, kuriomis reglamentuojamos įmokos ir teisės, nestandartiniais darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims gali būti sudėtingiau gauti išmokas. Pavyzdžiui, 2022 m. dvylikoje valstybių narių laikotarpis, per kurį įgyjama teisė į bedarbio pašalpas, buvo vieni metai, o dviejose valstybėse narėse – net dveji metai⁵⁵. Tokie kriterijai, kuriais dažnai siekiama užtikrinti sistemos finansinį tvarumą, neleidžia tam tikram skaičiui asmenų, dirbančių pagal laikinąsias darbo sutartis ir (arba) mažų garantijų suteikiančią darbą, gauti išmokas, net jei jie mokėjo įmokas ir jiems gresia skurdas. Tai pasakytina ir apie ligos išmokas, kai 10 valstybių

⁵⁰ BG, LV, LT ir SI.

⁵¹ EL, HR, HU, PL, PT ir RO.

⁵² Eurostatas, ES DJT, [lfsa_ugadra](#).

⁵³ BG, CZ, EL, ES, CY ir SI.

⁵⁴ EBPO (2022), [„De-facto spragos standartinių ir nestandartinių darbuotojų socialinės apsaugos srityje: Pajamų rėmimo prieinamumo ir lygio stebėsenos metodas“](#).

⁵⁵ Šaltinis: MISSOC (2022 m. sausio 1 d.).

narių samdomiesiems darbuotojams teisę į ligos išmokas suteikiantis laikotarpis yra 6 mėnesiai ar ilgiau, o penkiose valstybėse narėse savarankiškai dirbantiems asmenims šis laikotarpis yra ilgesnis nei pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims.

2022 m. 14-oje valstybių narių laikotarpis, per kurį įgyjama teisė gauti bedarbio pašalpą, buvo bent vieni metai. Ligos išmokų atveju, 10-yje valstybių narių šis laikotarpis siekė 6 mėnesius arba daugiau.

Galiausiai trečdalyje valstybių narių įmokinės motinystės išmokos nemokamos tiems asmenims, kurie nedirbo bent 8 mėnesius.

2.3.2. Politikos priemonės

Daugelyje NĮP pripažįstama, kad darbuotojų, dirbančių pagal nestandartines darbo sutartis, visų pirma pagal labai trumpalaikes darbo sutartis, ir savarankiškai dirbančių asmenų atžvilgiu sudėtinga užtikrinti veiksmingą socialinės apsaugos aprėptį. Tačiau vis dar įgyvendinta ar pasiūlyta nedaug struktūrinių reformų. Be to, NĮP labai mažai dėmesio skiriama tam, kaip pagerinti teisių į išmokas ar darbo statuso perkėlimo iš vienos sistemos į kitą galimybes.

Europos darbuotojų organizacijos išreiškė susirūpinimą, kad daugumoje NĮP nepakankamai išsamiai aptariamoms problemoms, susijusios su veiksminga aprėptimi (visų pirma griežtos atitikties reikalavimams taisyklės, dėl kurių asmenys, kuriems reikia pagalbos, negali gauti išmokų). Europos darbdavių organizacijos teigia, kad socialinė apsauga turi būti susieta su užimtumo įmokomis ir kad reikia stiprinti paskatas dirbti⁵⁶.

Kelios valstybės narės savo NĮP teigia, kad dabartinės teisės į išmokas reglamentuojančios taisyklės yra tinkamos ir kad įmokų mokėjimo laikotarpiai turi būti pakankamai ilgi, kad būtų galima teikti paskatas dirbti ir „išlaikyti sistemos tvarumą bei įgyvendinti apsaugos priemones, kad būtų išvengta piktnaudžiavimo“. Tai rodo, kad įmokų ir teisių į išmokas taisyklių keitimas tebėra sudėtingas politikos klausimas, dėl kurio reikia atlikti poveikio vertinimą, pasiekti politinį sutarimą ir įtraukti visus suinteresuotuosius subjektus.

Daugumos priemonių, apie kurias pranešta, imtasi išimties tvarka ir laikinai reaguojant į dėl COVID-19 pandemijos kilusią krizę. Kalbant apie bedarbio pašalpas, kai kuriose valstybėse narėse buvo sušvelnintos atitikties reikalavimams sąlygos. Pavyzdžiui, Italija ir Lietuva išplėtė potencialių paramos gavėjų kategorijas, o Suomija leido laikinai atleistiems asmenims gauti bedarbio pašalpas. Latvija įvedė laikiną bedarbio pašalpą teisių nebeturintiems asmenims ir jauniems darbo neturintiems absolventams. Vokietija priėmė socialinės apsaugos dokumentų rinkinį, kuriuo darbo ieškantiems asmenims buvo sudarytos palankesnės sąlygos gauti pagrindines socialinės apsaugos išmokas.

COVID-19 pandemijos metu imtasi įvairių priemonių, kad savarankiškai dirbantiems asmenims būtų lengviau gauti bedarbio pašalpas arba dalyvauti pajamų rėmimo sistemoje. Pavyzdžiui, Nyderlandai patvirtino kelis laikinus pajamų rėmimo paketus; Belgija savarankiškai dirbantiems asmenims suteikė „teisę į išmokas pereinamuoju laikotarpiu“

⁵⁶ „Business Europe“ pareiškimas konsultacijų su ES socialiniais partneriais metu (2022 m. gegužės mėn.); ir 2021 m. kovo mėn. Europos įvairių pramonės šakų [darbdavių pareiškimas](#).

(išmoką bankroto atveju); Ispanija rėmė savarankiškai dirbančius asmenis suteikdama teises į specialias išmokas ir atleisdama nuo įmokų. Kai kurios valstybės narės⁵⁷ daugiausia dėmesio skyrė tam, kad menininkams būtų lengviau gauti bedarbio pašalpas ar kitą pajamų rėmimą, nes kitaip dauguma jų neatitiktų standartinių atitikties reikalavimų. Vokietija ėmėsi priemonių, kad užtikrintų savarankiškai dirbančių menininkų draudimo apsaugą, subsidijuodama jų įmokas. Keliose valstybėse narėse⁵⁸ taip pat imtasi laikinų priemonių, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos veiksmingai naudotis kitų sričių socialinės apsaugos galimybėmis (pvz., sveikatos priežiūros ir ligos išmokomis).

Taip pat buvo atlikta keletas struktūrinių reformų, visų pirma susijusių su galimybe gauti bedarbio pašalpas ir dalyvauti kitose pajamų rėmimo sistemose (žr. 3 teksto intarpą).

3 teksto intarpas. (Atrinktos) reformos, susijusios su veiksminga aprėptimi

Ispanija reformuoja pagalbos bedarbiams sistemą, kad užpildytų kai kurias aprėpties spragas, pratęstų ilgiausią trukmę ir supaprastintų sistemą. Nuo 2022 m. kovo mėn. ji taip pat suteikė galimybę gauti neįmokines nedarbo subsidijas vyresniems nei 52 metų darbuotojams, dirbantiems pagal nenuolatines terminuotas darbo sutartis.

2019 m. **Italija** sumažino įmokas, kurių reikia norint gauti bedarbio pašalpą dirbantiesiems pagal trumpalaikės darbo sutartis ir skaitmeninių platformų darbuotojams. Be to, 2022 m. ji pagerino nestandartinių darbuotojų galimybes gauti bedarbio pašalpas; pavyzdžiui, ilgiausias laikotarpis, už kurį galėtų būti mokama išmoka ne savo noru atleistiems netipiniams sutartininkams (DIS-COLL išmoka), buvo pratęstas iki 12 mėnesių ir nustatytos palankesnės darbo užmokesčio garantijų sistemos (apimančios veiklos sustabdymą arba sumažinimą) bei sudarytos sąlygos jomis naudotis anksčiau neapdraustiems darbuotojams, įskaitant pameistrius ir namų ūkio darbuotojus.

2020 m. **Kipras** panaikino (3 metų) laikotarpį, per kurį įgyjama teisė gauti sveikatos priežiūros išmokas.

2021–2022 m. **Lietuva** rengė nedarbo draudimo reformą (*dar nepriimtą*), siekdama sutrumpinti minimalių įmokų mokėjimo laikotarpį (nuo 12 iki 9 mėnesių), suteikti savarankiškai dirbantiems asmenims galimybę gauti draudimą ir pakoreguoti įmokų tarifus.

Kai kuriose šalyse buvo imtasi priemonių, dėl kurių galimybės gauti socialinę apsaugą gali būti dar labiau ribotos⁵⁹: Rumunijoje 2020 m. laikotarpis, per kurį įgyjama teisė gauti ligos išmokas, buvo pailgintas nuo 1 iki 6 mėnesių (tiek samdomiesiems darbuotojams, tiek savarankiškai dirbantiems asmenims). 2021 m. Prancūzija pakeitė tinkamumo kriterijus bedarbio pašalpai gauti ir tokių išmokų apskaičiavimą, padidindama minimalių įmokų mokėjimo reikalavimus. 2020 m. Slovėnija pailgino bedarbio pašalpų mokėjimo laikotarpį (nuo 9 iki 10 mėnesių) ir nustatė vieno mėnesio laukimo laikotarpį ligos išmokoms gauti.

2.4. Tinkamumas

Tarybos rekomendacijoje apibrėžiama, kad socialinės apsaugos sistemos laikomos tinkamomis, „jei užtikrinamas deramas [socialinę apsaugą] turinčių asmenų gyvenimo lygis, tinkamu mastu pakeičiamos jų prarastos pajamos, <...> [sistemų dalyviai] apsaugomi nuo skurdo rizikos“. Šiuo tikslu valstybėms narėms rekomenduojama „užtikrinti, kad socialinės apsaugos įmokos būtų proporcingos darbuotojų ir savarankiškai dirbančių

⁵⁷ DE, EE, ES, FR, LU ir AT.

⁵⁸ Žr. ESPN (2021).

⁵⁹ Šaltinis: MISSOC.

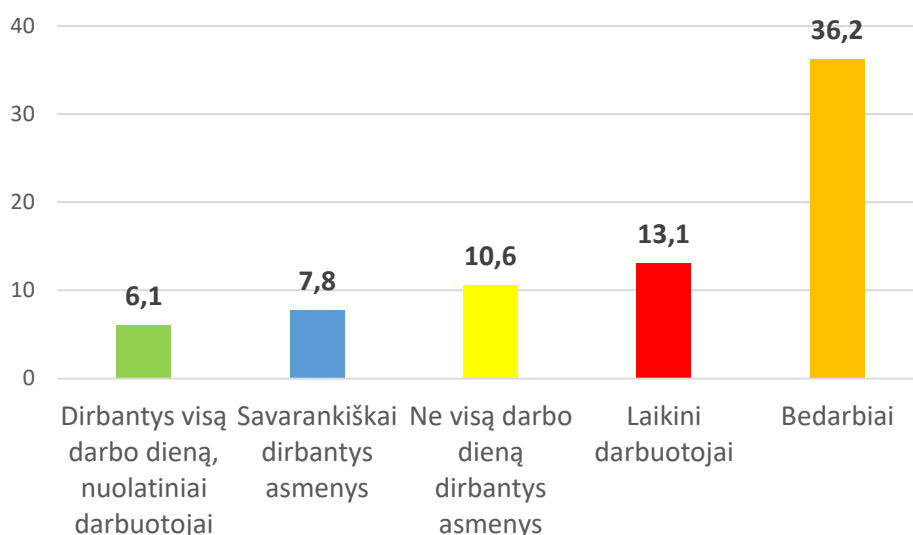
asmenų galimybei mokėti įmokas“ ir „kad savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos įmokos ir teisės į išmokas būtų skaičiuojamos objektyviai ir skaidriai įvertinus jų pajamų bazę, taip pat atsižvelgus į jų pajamų svyravimus ir faktinį uždarbį“. Siekiant įvertinti išmokų adekvatumą, stebėsenos sistema apima rodiklius, pagal kuriuos vertinamas skurdo ir materialinio bei socialinio nepritekliaus paplitimas, taip pat socialinių pervedimų poveikis skurdui mažinti.

2.4.1. Spragos

Pagal terminuotas darbo sutartis dirbančių darbuotojų materialinio ir socialinio nepritekliaus lygis yra didesnis nei pagal neterminuotas darbo sutartis dirbančių darbuotojų; tas pats pasakytina apie ne visą darbo dieną dirbančius darbuotojus, palyginti su visą darbo dieną dirbančiais darbuotojais. Savarankiškai dirbantiems asmenims ir pagal terminuotas darbo sutartis dirbantiems darbuotojams taip pat kyla didesnė skurdo rizika nei tiems, kurie dirba pagal standartines užimtumo formas.

Iš toliau pateiktos diagramos matyti, kad bedarbiai patiria didžiausią vidutinę materialinę ir socialinę nepriteklių (36,2 proc. ES 2021 m.), po jų rikiuojasi pagal terminuotas sutartis dirbantys darbuotojai (13,1 proc., palyginti su 6,4 proc. pagal neterminuotas darbo sutartis dirbančių darbuotojų)⁶⁰. Ne visą darbo dieną dirbantys asmenys taip pat patiria didesnę nepriteklių (10,6 proc.) nei tie, kurie dirba visą darbo dieną (6,7 proc.). Aukštas skurdo rizikos lygis nustatytas vertinant savarankiškai dirbančių asmenų (21,4 proc.), laikinųjų darbuotojų (17,2 proc.) ir ne visą darbo dieną dirbančių asmenų (15,5 proc.) padėtį.

Materialinis ir socialinis nepriteklis, ES 27, 2021 m.

Šaltinis: Eurostatas, ES SPGS, 16–64 m.

Daugelyje valstybių narių socialiniai pervedimai atlieka svarbų vaidmenį mažinant skurdą ir, kaip galima tikėtis, daro didesnę poveikį darbuotojams, kurių užimtumo forma

⁶⁰ Eurostatas, ES SPGS, 2021 m. (16–64 m. amžiaus grupė).

nestandartinė, ir savarankiškai dirbantiems asmenims nei tiems, kurie dirba pagal standartines darbo sutartis. Pavyzdžiui, 2021 m. asmenų, sudariusių laikinąsias darbo sutartis, skurdo rizikos lygis buvo 30 proc. mažesnis po socialinių pervedimų nei iki jų. Poveikis taip pat didelis ne visą darbo dieną dirbantiems asmenims (27,4 proc.) ir savarankiškai dirbantiems asmenims (29,2 proc.).

Naujausi socialinės apsaugos tinkamumo rodikliai rodo, kad 2014–2020 m. nuolat mažėjo visų kategorijų socialinio ir materialinio nepritekliaus rodikliai, ypač bedarbių ir savarankiškai dirbančių asmenų atžvilgiu. Be to, savarankiškai dirbančių asmenų skurdo rizikos lygis (po socialinių pervedimų) vis dar yra daugiau nei keturis kartus didesnis nei standartinių darbuotojų ir daugiau nei 3,5 karto didesnis laikinųjų darbuotojų nei standartinių darbuotojų atveju.

Naujausi 2021 m. duomenys, paprastai susiję su 2020 m. pajamų padėtimi. Pripažįstama, kad socialinės apsaugos sistemos padėjo žmonėms atlaikyti COVID-19 krizę daugiau nedidinant skurdo rizikos ar pajamų nelygybės, nes buvo imtasi labai griežtų politinių priemonių (įskaitant didesnę aprėptį, išskirtines paramos priemones ir išlaidas). Tačiau kita, dėl padėties Ukrainoje kilusi krizė pradėjo daryti didelį ekonominį ir socialinį poveikį, visų pirma dėl infliacijos ir didėjančio energijos nepritekliaus. Atsižvelgiant į tai, kad vėluojama pateikti duomenis, dar per anksti vertinti šių krizių poveikio mastą.

2.4.2. Politikos priemonės

Tinkamumo klausimas tam tikru mastu aptartas NIP (16 valstybių narių pateikia tinkamumui gerinti skirtas priemones). **Nedaug valstybių narių daugiausia dėmesio skiria darbuotojų, kurių užimtumo forma nestandartinė, socialinės apsaugos tinkamumui. Tačiau daugelis priėmė arba planuoja patvirtinti tinkamumo gerinimo priemones, daugiausia dėmesio skirdamos savarankiškai dirbančių asmenų ar specialių kategorijų darbuotojų pensijoms.** Taip pat įgyvendinamos kai kurios priemonės, kuriomis siekiama didinti bedarbio pašalpų tinkamumą.

Tai, koku mastu įvairios savarankiškai dirbančių asmenų ir asmenų, kurių užimtumo forma nestandartinė, kategorijos moka įmokas į pensijų sistemas, lems jų būsimas išmokas. Savarankiškai dirbantiems asmenims dėl darbo krūvio ir uždarbio svyravimų gali būti sudėtinga reguliariai mokėti įmokas. Ispanija ir Latvija nusprendė pakoreguoti savarankiškai dirbančių asmenų įmokų apskaičiavimo metodą, siekdamas užtikrinti būsimų pensijų adekvatumą, o Belgija planuoja suderinti savarankiškai dirbančių asmenų ir samdomų darbuotojų pensijų sistemas ir nustatyti tokias savarankiškai dirbančių asmenų įmokas, kurios labiau atitiktų jų mokumo galimybes. Dėl tos pačios priežasties ir siekdama paskatinti dalyvauti sistemoje Portugalija taip pat sumažino įmokų tarifus ir dabar apskaičiuoja įmokų bazę kiekvieną ketvirtį, remdamasi praėjusį ketvirtį uždirbtomis pajamomis. Austrija ir Estija ėmėsi priemonių pensijų adekvatumui gerinti, visų pirma mažas išmokas gaunantiems asmenims, kaip ir Vokietija, kurioje moterys bus pagrindinės paramos gavėjos. Čekija pasiūlė pensijų reformą, kuria siekiama padidinti pensijų sistemos teisingumą (pvz., sprendžiant lyčių nelygybės klausimą). 2021 m. Prancūzija priėmė teisėkūros priemones, kuriomis siekiama

padidinti ūkininkų pagalbinių pensijų lygį, o 2022 m. Suomija iš dalies pakeitė savarankiškai dirbančių asmenų pensijų draudimą⁶¹.

Didinant nedarbo išmokų aprėpties mastą arba ilginant bedarbio pašalpų mokėjimo trukmę didėja ir jų adekvatumas, o Estija ir Lietuva ėmėsi priemonių šiuo klausimu. Belgija taip pat padidino minimalų bedarbio pašalpų lygį kartu su kitomis minimaliomis socialinės apsaugos ir paramos išmokomis. Visų pirma šioje srityje imtasi daug politinių priemonių reaguojant į COVID-19 pandemiją. Pavyzdžiui, 2020–2021 m. (kai kuriais atvejais ir 2022 m.) Bulgarijoje, Danijoje, Vokietijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovakijoje ir Švedijoje buvo laikinai pratęstas bedarbio pašalpų mokėjimo laikotarpis. Belgija, Prancūzija ir Italija sustabdė laipsnišką išmokų mažinimą laikui bėgant (proporcingą išmokų mažinimą), o jų lygis buvo laikinai padidintas Airijoje, Liuksemburge (sutrumpintą darbo laiką dirbantiems asmenims), Maltoje (mokant papildomos išmokas) ir visam laikui kai kuriose šalyse (Belgijoje, Bulgarijoje, Estijoje, iš dalies Portugalijoje). Nors dauguma šių priemonių jau yra arba bus nebetaikomos, kai kurios valstybės narės nusprendė jas paversti struktūrinėmis. Kelios valstybės narės ėmėsi naujų priemonių, visų pirma kultūros sektoriuje. Imtasi kelių priemonių, kurios yra skirtos tinkamumui didinti kitose nei pensijos ar nedarbas socialinės apsaugos srityse. Keletas pavyzdžių pateikta Belgijos NĖP (ligos, neįgalumo) ir Maltos NĖP (sveikatos priežiūros srityje – naujų lėtinių ligų gydymas nuo 2023 m. bus nemokamas).

4 teksto intarpas. Socialinės apsaugos spragos, darančios poveikį jaunimui⁶²

Tam tikrų kategorijų darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų, pavyzdžiui, **jaunimo**, socialinės apsaugos galimybių spragos yra ypač didelės. 2021 m. jaunuoliams (16–29 m.), kurie buvo bedarbiai ir kuriems grėsė skurdas (iki socialinių pervedimų), tikimybė gauti socialines išmokas ES buvo daug mažesnė (38 proc.) nei 30–64 metų amžiaus asmenims (57 proc.).

Pusėje valstybių narių mažiau nei 30 proc. jaunuolių gavo bet kokias socialines išmokas, nepaisant to, kad jie yra bedarbiai ir jiems gresia skurdas (2021 m.).

Neseniai paskelbtoje ataskaitoje patvirtinama, kad jauniems darbuotojams dažnai trūksta formalios aprėpties galimybių gauti bedarbio pašalpas, ligos ar motinystės išmokas⁶³. Daugeliu atvejų šios spragos nėra tiesiogiai nulemtos su amžiumi susijusių taisyklių. Jos veikia atsirado dėl to, kad: konkrečioms kategorijoms (stažuotojams, pameistriams, atsitiktiniams darbuotojams, skaitmeninių platformų darbuotojams, priklausomiems savarankiškai dirbantiems asmenims), kurių tarpe yra daug jaunimo, trūksta formalios aprėpties; arba esama veiksmingos aprėpties problemų (visų pirma tais atvejais, kai pagal taisykles – minimalų teisę į išmokas suteikiantį laikotarpį arba apribojimus dėl minimalių mokamų įmokų ar minimalaus išdirbtų valandų skaičiaus – socialinės apsaugos išmokos faktiškai netaikomos jaunuoliams, kurių darbo stažas yra trumpas ir kurie dirba pagal mažai garantijų suteikiančias darbo sutartis). Pavyzdžiui, jauniems darbuotojams sunkiau atitikti reikalavimus bedarbio pašalpai gauti netekus darbo. Tas pats taikytina ligos išmokų atveju. Įdomu tai, kad Austrija, Belgija ir Slovėnija jaunimui taiko trumpesnius minimalius įmokų mokėjimo laikotarpius. Tai pasakytina ir apie motinystės išmokas Ispanijoje.

⁶¹ Priemonės, priimtos pateikus NĖP.

⁶² Taip pat žr. 2022 m. balandžio mėn. SAK teminės diskusijos dėl jaunimo socialinės apsaugos galimybių santrauką 2022 m. SAK [metinėje ataskaitoje](#).

⁶³ Ghailani, D. et al. (2021), „Access to social protection for young people. An analysis of policies in 35 countries“, ESPN.

Nors tik nedaugelyje NĮP aptiriamos su jaunimu susijusios reformos, yra keletas išimčių: **Graikijos** studentų ir stažuotojų socialinio draudimo įstatymo pakeitimas ir studentų motinystės atostogų reforma **Kroatijoje**. Be to, kai kurios priemonės, kurių buvo imtasi reaguojant į COVID-19 krizę, buvo skirtos jaunimui, pvz., studentams. **Austrija** kartu su bedarbio pašalpomis įvedė papildomą mokymo priemonę ir sukūrė pagalbos fondą studentams. **Belgija** nustatė nedarbo išmokas studentams, kurie prarado darbą dėl pandemijos; **Latvija** nustatė laikiną bedarbio pašalpą jauniems absolventams, užsiregistravusiems kaip bedarbiai.

Be to, kai kurios bendros (ne su jaunimu susijusios) priemonės vis dėlto yra ypač aktualios jaunimui dėl jų specifinės padėties (pvz., dirbantiems pagal laikinas sutartis arba skaitmeninių platformų darbuotojams). Pavyzdžiui, pirmiau nurodytos reformos, susijusios su formalia nestandartinių darbuotojų aprėptimi (arba veiksminga aprėptimi); **Estijos** sveikatos draudimo taikymas visiems gyventojams, įskaitant studentus; ir laikina parama **Ispanijoje** (per COVID-19 pandemiją) laikiniams darbuotojams, kad jiems būtų lengviau gauti įmokines bedarbio pašalpas.

2.5. Skaidrumas

Skaidrumas yra ketvirtas Tarybos rekomendacijoje aptiriamas veiksnys⁶⁴. **Skaidrumas turi lemiamą reikšmę užtikrinant darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų galimybes naudotis socialine apsauga. Gali būti, kad žmonės nepakankamai supranta savo teises ir pareigas ir būdus kaip pasinaudoti savo teisėmis bei laikytis savo pareigų.** Taisyklės gali būti pernelyg sudėtingos arba nepakankamai aiškios. Tai gali atgrasyti nuo dalyvavimo socialinės apsaugos sistemose ir prisidėti prie to, kad menkai naudojamos kai kuriomis socialinėmis išmokomis. Savarankiškai dirbantiems asmenims ir asmenims, kurių užimtumo forma nestandartinė, gali būti daromas didesnis poveikis, nes, kaip aptarta pirmiau, jiems dažnai taikomos specialios taisyklės ir sudėtingesnės procedūros. Be to, šioms darbuotojų kategorijoms dažnai trūksta jų interesams atstovaujančių organizacijų, kaip antai socialinių partnerių, kurie atstovauja kitoms kategorijoms.

Kadangi valstybių narių socialinės apsaugos sistemos yra labai skirtingos, nenuostabu, kad skiriasi jų požiūriai į socialinės apsaugos sistemų ir išmokų skaidrumą. Pavyzdžiui, kai kuriose šalyse taikomos labai bendro pobūdžio „(beveik) visiems vienodos“ sistemos, o kitos ką tik pradėjo pereiti nuo labai specifinių prie bendresnio pobūdžio socialinės apsaugos sistemų. Kitas reikšmingas skirtumas yra tai, kad kai kurios valstybės narės pradėjo skaitmeninę pertvarką jau seniai, o kitas paskatino COVID-19 pandemija. Kai kurios valstybės narės savo NĮP nurodo, kad taisyklės dėl socialinės apsaugos galimybių jau yra aiškios ir skaidrios ir kad informacija yra prieinama (pvz., BE, EE, FR, HR, MT, SE), o kai kurios valstybės narės taip pat pabrėžia, kad svarbu išlaikyti tokią padėtį ir (arba) ją gerinti (BE, MT, NL, SE). Kai kuriose šalyse galimybė susipažinti su informacija (įskaitant informaciją apie šešias socialinės apsaugos sritis) įtvirtinta teisės aktuose (pvz., BE, CZ, EE, LV, RO, SI, SK). Kai kurios iš jų skaidrumą ir supaprastinimą įtraukė į savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose numatytus tikslus, pavyzdžiui, Kipras planuoja vykdyti socialinio draudimo sistemos

⁶⁴ Tarybos rekomendacijoje valstybėms narėms rekomenduojama užtikrinti, kad „kad visų socialinių sistemų sąlygos ir taisyklės būtų skaidrios“, ir kad „asmenys galėtų nemokamai gauti nuolat atnaujinamą, išsamią, prieinamą, lengvai naudojamą ir lengvai suprantamą informaciją“ (15 punktas) ir kad jos prirėkus „turėtų supaprastinti socialinės apsaugos sistemų administracinius reikalavimus“ (16 punktas).

reformas ir restruktūrizuoti bei skaitmeninti socialinio draudimo paslaugas⁶⁵. **Kita vertus, apskritai NIP skaidrumas nėra gerai atspindėtas, tačiau visoje ES buvo vykdomos arba įgyvendinamos kelios reformos ir priemonės, kuriomis siekiama sudaryti sąlygas gauti aiškia ir naujausią informaciją, didinti informuotumą apie socialines teises ir supaprastinti procedūras, daugeliu atvejų taip pat pasitelkiant ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus.**

2.5.1. Prieiga prie informacijos

Būtina užtikrinti galimybes susipažinti su informacija apie socialinę apsaugą, kad žmonės būtų tinkamai informuoti apie turimas teises ir pareigas. Informacija gali būti teikiama „pasyviai“, pavyzdžiui, informacinių brošiūrų ar interneto portalų forma, arba „aktyviau“, daugiausia vykdant bendro pobūdžio ar tikslines informuotumo didinimo kampanijas.

Kaip nurodyta Tarybos rekomendacijos 22 konstatuojamojoje dalyje, **„visų pirma skaitmeninimas gali padėti didinti skaidrumą asmenims“, o informacijos teikimas skaitmenine forma iš tiesų yra pagrindinė valstybių narių pastangų gerinti galimybes susipažinti su informacija dalis.** Nors valstybių narių praktika šioje srityje vis dar labai įvairi, šiuo metu visose valstybėse narėse veikia vadinamieji portalai, nesvarbu, ar tai būtų vieno langelio principu veikiantys bendrieji ir (arba) vyriausybiniai, ar integruotieji socialinės apsaugos portalai, ar portalai, skirti konkrečioms socialinės apsaugos sritims⁶⁶.

Kai pateikiama informacija apie skirtingus darbo statusus, ypatingas dėmesys paprastai (įvairiu mastu) skiriamas savarankiškai dirbančių asmenų padėčiai (iš dalies atsižvelgiant į tai, ar savarankiškai dirbantiems asmenims suteiktos formalios įvairių socialinės apsaugos sričių galimybės ir ar tokiomis pat ar skirtingomis sąlygomis, palyginti su kitų kategorijų atstovais). Tačiau keliose valstybėse narėse yra informacijos spragų ir trūkumų, kurie konkrečiai daro poveikį nestandartiniam darbuotojams (jų pogrupiams) ir savarankiškai dirbantiems asmenims, apie kuriuos gali būti teikiama arba neteikiama išsami informacija (ypač valdžios sektoriaus interneto svetainėse): vis dar trūksta savarankiškai dirbantiems asmenims ir asmenims, kurių užimtumo forma nestandartinė, pritaikytos informacijos (Rumunija), įvairios kategorijos nėra tinkamai diferencijuotos (Kipras), arba nepakanka informacijos apie tam tikras sistemas, pavyzdžiui, apie savanoriškas sistemas (Austrija)⁶⁷. Apskritai **17-oje valstybių narių (BE, CZ, DE, EE, IE, EL, FR, HR, CY, LT, NL, AT, RO, SI, SK FI, SE) aiškiai nustatyta, kad informacijos, kurią teikia įvairių socialinės apsaugos sričių viešojo administravimo institucijos ir (arba) (viešieji ar privatūs) teikėjai, spragos ir trūkumai yra problema⁶⁸.** Kitas galimas trūkumas yra susijęs su pasenusių interneto svetainėmis, sukurtomis įgyvendinant konkrečias tam tikrų įvykių (pvz., COVID-19 krizės) paskatintas programas

⁶⁵ Reformos, kuriomis siekiama didinti skaidrumą, pateikiamos 12-oje ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų (BE, CZ, DE, EL, HR, CY, IT, LT, PT, RO, SI, SK), ypač skaitmeninimui skirtuose skirsniuose.

⁶⁶ Daugiau informacijos apie esamą padėtį ir priemones, susijusias su skaidrumu įvairiose valstybėse narėse, galima rasti specialioje ESPN ataskaitoje: Spasova et al. (bus paskelbta vėliau).

⁶⁷ Ten pat.

⁶⁸ Ten pat.

ir (arba) projektus, ir kurios buvo laikinai finansuotos, bet vėliau nebuvo prižiūrimos ir atnaujinamos.

Geriausiai parengta ir individualiems poreikiams pritaikyta informacija pateikiama apie senatvės išmokas, dažnai per internetines skaičiuokles. Iš tiesų 21 valstybė narė praneša taikančios pensijų skaičiuokles (arba modeliavimo priemonės), kuriomis piliečiai gali tiesiogiai naudotis ir sužinoti apytikslę būsimos pensijos vertę, pagrįstą faktinėmis įmokomis ir laikotarpiais (BE, CZ, DK, DE, EE, ES, FR, IT, CY, LV, LT, HU, MT, AT, NL, PL, PT, SI, SK, FI, SE)⁶⁹. Tačiau atrodo, kad su profesinių pensijų sistemomis ir savanoriškomis sistemomis susijusi informacija valstybėse narėse labai skiriasi ir net pažangesnės senatvės išmokų srities atžvilgiu nėra aišku, ar asmenys, kurių užimtumo forma nestandartinė, gauna pakankamai informacijos.

Dėl didesnio skaitmeninimo ir perėjimo nuo fizinių paslaugų prie internetinių ir skaitmeninių paslaugų gali būti sudėtinga gauti informaciją visų pirma pažeidžiamoms grupėms (pvz., menkus skaitmeninius įgūdžius turintiems asmenims, regėjimo ir (arba) klausos sutrikimų turintiems asmenims, vyresnio amžiaus žmonėms ar benamiams)⁷⁰. Kita vertus, daug interneto svetainių, kuriose pateikiama informacija apie socialinę apsaugą, yra prieinamos regos sutrikimų turintiems asmenims (pvz., BE, DK, EE, IE, EL, LT, LU, SI) arba klausos sutrikimų turintiems asmenims (pvz., CZ, DK, EE, IE, EL, HR, LT, LU, RO, SI)⁷¹. Kai kuriais atvejais vykdomos reformos, kuriomis siekiama užtikrinti informacijos apie socialinės apsaugos išmokas prieinamumą; pavyzdžiui, Švedijoje informacija interneto svetainėse jau pateikiama įvairių negalią turintiems asmenims tinkama forma, naudojantis paprasta švedų arba gestų kalba. Švedijos valdžios institucijos taip pat turi nemokamai suteikti galimybę naudotis vertėjų žodžiu paslaugomis. Suomijoje nuo 2019 m. Socialinio draudimo tarnyba teikia internetines paslaugas gestų kalba ir teikia vertimo žodžiu paslaugas neįgaliesiems.

Fiziniai biurai gali atlikti svarbų vaidmenį gerinant prieinamumą neįgaliesiems ir menkus skaitmeninio raštingumo įgūdžius turintiems asmenims. Tačiau daugelyje šalių labai sumažėjo fizinės prieigos prie informacijos galimybės, o ši procesą dažnu atveju paspartino COVID-19 krizė. Kai kuriose valstybėse narėse (pvz., BE, EE ir IT) pranešta apie įgyvendinamas skaitmeninio raštingumo didinimo ir skaitmeninės atskirties mažinimo programas. Taip pat pažymėtina, kad kai kurios iš labiausiai skaitmeninių technologijų srityje pažengusių šalių jau (pakartotinai) plėtoja fizinės prieigos infrastruktūrą arba kuria vieno langelio principu veikiančius paslaugų centrus (EE, LV). 2020 m. Estijoje nuspręsta nuo 2022 m. pradžios pradėti teikti pensijų išmokų pristatymo į namus paslaugą mažesne kaina.

Atsižvelgiant į sistemų ir procedūrų, kuriomis naudojantis galima gauti socialines išmokas, sudėtingumą, **informavimo veikla yra dar vienas labai svarbus galimybės gauti**

⁶⁹ Apie ligos išmokų skaičiuokles pranešta tik trijose valstybėse narėse, o apie neįgalumo išmokų skaičiuokles – tik Belgijoje.

⁷⁰ Naujausioje ESPN ataskaitoje atkreipiamas dėmesys į klausimus, susijusius su prieiga prie skaitmeninės informacijos apie socialinės apsaugos išmokas konkrečioms grupėms (BE, DK, EE, EL, ES, FR, LV, LT, RO), įskaitant menkus skaitmeninio raštingumo įgūdžius turinčius asmenis (DK, EL, LT), benamius (DK), kognityvinę ar fizinę negalią (ypač regos sutrikimų) turinčius asmenis (DK, EE, LT, RO) ir vyresnio amžiaus asmenis (EE, LV).

⁷¹ Spasova et al. (bus paskelbta vėliau).

informaciją aspektas. Tokia veikla vykdoma siekiant didinti žmonių informuotumą apie jų teises ir pareigas ir apie dalyvavimo socialinės apsaugos sistemose svarbą. 2017–2021 m. 14 valstybių narių pranešė vykdančios kampanijas, skirtas informuotumui apie socialinės apsaugos sistemas ir (arba) išmokas apskritai didinti arba pateikė informaciją apie kelias išmokas šioms problemoms spręsti. Keliose šalyse buvo vykdomos kampanijos, kuriomis siekta didinti visuomenės informuotumą apie sąlygas socialinės apsaugos išmokoms gauti, susijusias su socialinėmis įmokomis ir reguliaraus užimtumo, kuris yra ypač svarbus savarankiškai dirbantiems asmenims ir asmenims, kurių užimtumo forma nestandartinė, svarba. Pavyzdžiui, Suomijoje užimtumo fondai ir profesinės sąjungos reguliariai vykdo informavimo kampanijas, kuriomis siekiama įtikinti darbuotojus prisijungti prie užimtumo fondų, kad jie būtų geriau apsaugoti nuo pajamų praradimo nedarbo atveju. Daugumoje valstybių narių taip pat vyko informuotumo didinimo kampanijos dėl konkrečių socialinės apsaugos sričių. Ypač svarbios kampanijos, susijusios su senatvės išmokomis nestandartiniais darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims (CZ, DE, HR, HU) ir kampanijos dėl būsimų galimybių gauti išmokas ir jų adekvatumo (CZ, EL, LT, HU, MT, NL, PL, FI).

2.5.2. Supaprastinimas

Skaidrumą galima padidinti taikant įvairius atitinkamų procesų supaprastinimo būdus: supaprastinant formalias socialinės apsaugos sistemos taisykles (aptartas pirmiau), administravimo (institucijos) struktūrą arba supaprastinant paraiškų teikimo ir (arba) gavimo procesą, kad būtų galima gauti išmokas. **Kelios valstybės narės ėmėsi vykdyti arba suplanavo reformas, kad supaprastintų bendrąsias arba specialias sistemas, taip suteikdamos asmenims, kurių užimtumo forma nestandartinė, arba savarankiškai dirbantiems asmenims galimybes pasinaudoti daugiau išmokų rūšių arba pagerindamos tokias galimybes.** Austrija ir Portugalija nustatė aiškesnes savarankiškai dirbančių asmenų (jų kategorijų) socialinės apsaugos galimybių taisykles. Kitos priimtose supaprastinimo priemonės apima vienkartinio duomenų rinkimo principą⁷² (BE, IE, EL, ES, LV, LU, PL), vieno langelio principu pagrįstų socialinės apsaugos portalų kūrimą ar tobulinimą (IE, LV, HU, MT, NL, SI, SK, SE) ir (dalinį) keitimąsi duomenimis automatizavimą (DE, EL)⁷³.

Kita reformų kategorija yra susijusi su paraiškų teikimo procedūrų supaprastinimu. Jos apima tokias priemones kaip interneto portalų su integruotomis funkcijomis naudotojams diegimas ir dalijimasis duomenimis tarp įvairių institucijų (BG, CZ, IT, LV, LT, MT, NL, FI), taip pat internetinių ir iš anksto užpildytų paraiškų teikimo procedūros (DE, IT, SK) arba automatinis išmokų skyrimas reikalavimus atitinkantiems asmenims konkrečiose srityse.

5 teksto intarpas. (Atrinktos) reformos ir (arba) priemonės skaidrumui užtikrinti

Belgija. 2020–2024 m. Federalinės vyriausybės susitarime nustatytas įsipareigojimas plėtoti esamą interneto svetainę *mypension.be*, kad joje būtų galimybė naudotis internetinėmis paskyromis, skaičiavimo priemonėmis ir

⁷² Taikant vienkartinio duomenų rinkimo principą nustatomos visapusiškos skaitmeninės vieno langelio principu veikiančios struktūros, skirtos duomenims iš kelių institucijų rinkti ir jais keistis vienoje vietoje (skaitmeniniai registrai ir (arba) duomenų bazės, socialinio draudimo kortelės ir t. t.).

⁷³ Dėl didesnio ir (arba) išsamaus skaitmeninimo gali kilti daug klausimų, susijusių su asmens duomenų apsauga ir privatumu. Trys šalys (DK, IE, NL) pranešė apie naujausias arba planuojamas šioms klausimams spręsti skirtas reformas.

automatine teisių į išmokas suteikimo funkcija. Be to, Belgijos NĖP užsimenama apie naujų interneto svetainių, pasižyminčių tomis pačiomis bedarbio ir su nelaimingais atsitikimais darbe susijusių išmokų funkcijomis kaip ir *mypension*, sukūrimą. Nuo 2020 m. kovo mėn. automatiškai nustatomi asmenys, kurie gali turėti teisę į didesnę sveikatos priežiūros išlaidų kompensavimą.

Čekija. 2022 m. Čekijos socialinės apsaugos administracija pradėjo informuotumo apie skaitmeninę prieigą prie senatvės pensijų didinimo kampaniją. Kitos informuotumo didinimo kampanijos apima tikslinę veiklą, informuojant būsimus paramos gavėjus apie jų senatvės išmokų adekvatumą. Nuo 2016 m. Čekijos darbo ir socialinių reikalų ministerija savarankiškai dirbantiems asmenims siunčia laiškus dėl galimų minimalių priemonių mokėjimo poveikio išmokų adekvatumui ir konsultuoja juos dėl galimų būdų išvengti skurdo senatvėje.

Vokietija. Akte dėl skaitmeninės pensijų apžvalgos (2021 m. vasario 11 d.) numatytas skaitmeninis pensijų portalas, kuriame bus teikiama informacija apie teises į pensiją. Portalas bus diegiamas palaipsniui ir bus visiškai įdiegtas 2023 m. rudenį.

Graikija. Buvo vykdoma informavimo veikla siekiant didinti informuotumą apie vyrų ir moterų pensijų skirtumus ir didinti moterų informuotumą apie pensijų dydžio ir įmokų ryšį. Be to, 2020 m. gruodžio mėn. pradėjo veikti interneto platforma, kurioje iš pradžių buvo teikiamos nuotolinio konsultavimo paslaugos bedarbiams COVID-19 krizės metu. Po šio sėkmingo etapo ji ėmė veikti nuolat.

Italija. Iš anksto užpildytų paraiškų maitintojo netekimo pensijai gauti teikimo paslauga veikia visu pajėgumu nuo 2021 m. spalio mėn. Kai senatvės pensijos mokėjimas sustabdomas dėl pensininko mirties, paslauga pradedama teikti automatiškai, o apie procedūrą sutuoktiniui pranešama tekstiniais pranešimais.

Latvija. Įgyvendinant projektą „Vyriausybės ir vietos valdžios subjektų bendra interneto platforma“ (2018 m.) informacinės svetainės sujungiamos į vieną platformą, kuri turi būti baigta iki 2025 m. Latvija taip pat rengia Valstybinės socialinio draudimo agentūros (SSIA) universaliąją duomenų suvestinę, kurioje kaupiama informacija ir teikiama asmeninė informacija.

Malta. Taip pat buvo iš dalies automatizuotas vyresnio amžiaus žmonių sveikatos priežiūros paslaugų teikimo procesas. Nuo 2022 m. 80 metų ir vyresni asmenys, kurie gauna papildomą pašalpą, nes jų pajamos yra mažos, automatiškai įgyja teisę į nemokamą medicininę pagalbą (nepriklausomai nuo materialinės padėties).

Portugalija. Naudojantis internetine socialinio draudimo paslauga galima naudotis naujomis IT funkcijomis, pavyzdžiui, susipažinti su asmens įmokų ir išmokų istorija; galima teikti prašymus skirti pensiją elektroniniu būdu ir naudotis pensijų prognozių modeliavimo priemone; teikiama speciali bankomatų mokėjimo paslauga, skirta savarankiškai dirbančių asmenų įmokoms mokėti. 2021 m. gegužės mėn. pradėjo veikti naujas socialinio draudimo portalas (paprastesnis, atitinkantis prieinamumo standartus ir saugesnis).

Rumunija. Paraiškų neįgalumo išmokoms gauti teikimo procesas supaprastintas įvedus vieną bendrą informacinį punktą – platformą, kurioje teikiama informacija apie išmokas ir pateikiamos paraiškų teikimo gairės. Apdraustieji taip pat gali ja pasinaudoti teikdami paraiškas dėl išmokų. COVID-19 pandemijos metu buvo sudarytos geresnės sąlygos pateikti dokumentus elektroniniu būdu.

Skirta savarankiškai dirbantiems asmenims

Bulgarija. Padidintas duomenų bazių sąveikumas, kad būtų galima stebėti ir mokėti sveikatos priežiūros išmokas; vartotojams nebereikia rinkti ir saugoti dokumentų, įrodančių sveikatos priežiūros išmokų ir senatvės išmokų mokėjimą. Atitinkamą informaciją generuoja integruotos informacinės sistemos, jungiančios socialinio draudimo, sveikatos priežiūros ir mokesčių administravimo institucijas.

Estija. Savarankiškai dirbantiems asmenims taikomos procedūros dar labiau supaprastintos 2019 m. pradėjus taikyti verslininko sąskaitų politiką. Taip stebimos savarankiškai dirbančių asmenų pajamos ir mokesčiai, o sąskaitą valdantis bankas perveda teisingas sumas į Sveikatos draudimo fondą ir Pensijų fondą.

Slovėnija. 2023 m. Socialinio darbo centrų informacinė sistema pradės automatiškai rinkti duomenis apie savarankiškai dirbančių asmenų ir ūkininkų mokamas socialines įmokas.

3. Pažangos apibendrinimas

Tarybos rekomendacijos įgyvendinimo laikotarpis sutapo su pandemija. 2020–2021 m. politikos srityje daugiausia dėmesio buvo skiriama neatidėliotoms priemonėms socialinėms ir ekonominėms pasekmėms šalinti; mažiau pastangų buvo skiriama sisteminiams reformoms, kuriomis socialinės apsaugos sritys pritaikomos prie naujų ir vis dar kintančių darbo rinkos realiųjų. Taikant neatidėliotinas priemones buvo sudarytos sąlygos išplėsti socialinės apsaugos aprėptį anksčiau neapdraustoms arba iš dalies apdraustoms grupėms, tačiau daugiausia laikinai. Tuo pat metu krizė taip pat išryškino kai kurias dideles struktūrines spragas ir poreikį jas pašalinti, tačiau tik kai kurios šalys vykdė struktūrines reformas.

3.1. Teigiami pokyčiai, susiję su socialinės apsaugos galimybėmis visiems asmenims

Nuo 2019 m. įgyvendinamos arba ateityje numatomos įgyvendinti priemonės apima keletą teisės aktų (arba praktikos) pakeitimų, kuriais (bus) sudaromos palankesnės sąlygos daugeliui darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų naudotis socialinės apsaugos galimybėmis pagrindinėse srityse, kurioms taikoma Tarybos rekomendacija. Bus svarbu atidžiai stebėti jų įgyvendinimą ir poveikį bei imtis tolesnių veiksmų dėl tų, kurios dar nepriimtose.

Nemažai reformų vykdoma formalios aprėpties srityje, daugiausia dėmesio skiriant savarankiškai dirbančių asmenų (visų pirma individualiai savarankiškai dirbančių ir priklausomų savarankiškai dirbančių asmenų) socialinės apsaugos plėtrai ir gerinimui, dažniausiai pereinant nuo „jokios aprėpties“ prie „privalomos aprėpties“ sistemos. Taip pat įgyvendintos arba planuojamos reformos, kuriomis siekiama pagerinti formalią darbuotojų, sudariusių tam tikrų formų sutartis arba dirbančių konkrečiuose sektoriuose, aprėptį. Aštuoniose valstybėse narėse COVID-19 pandemijos metu taikytos neatidėliotinos priemonės, kuriomis buvo siekiama užtikrinti paramą formaliai neapsaugotiems asmenims, paskatino sisteminius formalios aprėpties pokyčius.

Taip pat įvyko tam tikrų teigiamų pokyčių, susijusių su veiksminga aprėptimi, pavyzdžiui, sutrumpintas minimalus privalomų įmokų nedarbo išmokoms gauti mokėjimo laikotarpis. Pokyčiai adekvatumo srityje daugiausia susiję su senatvės išmokomis savarankiškai dirbantiems asmenims arba mažas išmokas gaunantiems asmenims. Šiek tiek mažesniu mastu keitėsi padėtis dėl bedarbio pašalpų. Kalbant apie skaidrumą, iš turimos informacijos matyti, kad nors ES valstybėse narėse esama daug gerosios patirties pavyzdžių, išlieka poreikis siekti tolesnės pažangos.

3.2. Tebėra iššūkių

Vertinant valstybių narių NIP matyti, kad bendras užmojo mastas labai skiriasi, visų pirma kalbant apie priemonių taikymo sritį, skaičių ir laiką (kokių priemonių imtasi ir kurios

paskelbtos). Išskyrus kelias išimtis, daugumoje NĮP nesiekiami pašalinti visų aprėpties spragų, nustatytų naudojant stebėsenos sistemą arba per Europos semestrą.

Taip pat reikėtų atsižvelgti į tai, kad 27 ES valstybėse narėse **atskaitos taškas labai skiriasi**. Visų pirma kai kurių labiausiai pažengusių gerovės valstybių, turinčių universalias ir dosnias socialinės apsaugos sistemas, NĮP numatyta palyginti nedaug išipareigojimų vykdyti naujas struktūrines reformas. Kita vertus, susirūpinimą kelia tai, kad kai kurios valstybės narės, kuriose nestandartiniai darbuotojai ir savarankiškai dirbantys asmenys vis dar nėra (pakankamai) apdrausti, nepateikė plataus užmojo reformų planų. Be to, kelios valstybės narės mano, kad jos atitiks rekomendacijos nuostatas, kai tik visi darbuotojai ir savarankiškai dirbantys asmenys formaliai dalyvaus socialinės apsaugos sistemose, neatsižvelgdamos į veiksmingą aprėptį, adekvatumą ir skaidrumą.

Nors keliomis priemonėmis siekiama pagerinti formalią savarankiškai dirbančių asmenų aprėptį, **mažiau priemonių taikoma tiems, kurie dirba pagal nestandartines sutartis**. Abiejose grupėse vis dar yra didelių su formalia ir veiksminga aprėptimi susijusių spragų ir tikėtina, kad jos išliks, jei nebus imamasi tolesnių reformų.

Su įgyvendinimu susiję **iššūkiai, kuriuos pripažįsta ir daugelis valstybių narių, yra šie**: formalios savarankiškai dirbančių asmenų aprėpties gerinimo sudėtingumas; konkrečių nestandartinių darbuotojų grupių, pavyzdžiui, skaitmeninių platformų darbuotojų, namų ūkio darbuotojų ir ūkininkų, padėties klausimai; sunku rasti pusiausvyrą tarp geresnių galimybių gauti išmokas užtikrinimo ir sistemos finansavimo.

2022 m. birželio mėn. vykęs aukšto lygio renginys **savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos klausimais** parodė, kad daugelis valstybių narių yra labai suinteresuotos spręsti šį klausimą ir kad esama poreikio mokytis tarpusavyje, kaip pašalinti spragas, trukdančias formaliai ir veiksmingai naudotis socialinės apsaugos galimybėmis.

Galiausiai, norint užtikrinti tinkamą ir įtraukią socialinę apsaugą, būtina užtikrinti tvirtą visuomenės paramą ir visų subjektų dalyvavimą. Tačiau **nėra įrodymų, kad socialiniai partneriai**, dar mažiau – pilietinės visuomenės organizacijos – **aktyviai dalyvavo** rengiant NĮP. Europos socialinių partnerių organizacijos pabrėžė, kad šis nepakankamas dalyvavimas yra pagrindinė problema.

4. Išvados

Tarybos rekomendacijai teko lemiamas vaidmuo skatinant seniai nusistovėjusių nacionalinių socialinės apsaugos sistemų pokyčius, kad būtų pašalintos esamos (arba gilėjančios) spragos. Daugelyje valstybių narių pradėti išsamiau nagrinėti darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos aprėpties, tinkamumo ir informavimo apie ją klausimai. Be to, kai kurios įgyvendinimo priemonės yra neatsiejama nacionalinių reformų programų dalis įgyvendinant Europos semestrą bei ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus. Tačiau išliko nemažai įgyvendinimo problemų.

Toliau sparčiai plintant užimtumo formoms, kurioms paprastai mažesniu mastu taikoma socialinė apsauga, bei atsižvelgiant į būtinybę teisingai valdyti skaitmeninę ir žaliąją pertvarkas, **rekomendacija tampa kaip niekada aktuali užtikrinant socialinės apsaugos sistemų tinkamumą** siekiant apsaugoti didelę aktyvių gyventojų dalį nuo ekonominių sukrėtimų. Galimybių naudotis socialine apsauga gerinimas taip pat reiškia didesnes įmokas į valstybės biudžetus, taip prisidedant prie socialinės apsaugos sistemų finansinio ir politinio tvarumo.

Tarybos rekomendacijos įgyvendinimas turi būti vykdomas kaip platesnės socialinės ir ekonominės politikos dalis tiek ES, tiek nacionaliniu lygmenimis. Svarbu tai, kad kai kurios valstybės narės, imdamosi konkrečių priemonių srityse, kurioms taikoma ši rekomendacija, taip pat nusprendė šią rekomendaciją ir susijusį NĖP procesą išnaudoti kaip galimybę apmąstyti, vykdyti ar parengti bendras socialinės apsaugos sistemų reformas, jas pritaikant prie kintančios darbo rinkos ir visuomenės realijų, įskaitant darbo skaitmeninėse platformose atsiradimą.

Įdomu tai, kad **kai kurios valstybės narės per pastaruosius kelerius metus taip pat ėmėsi veiksmų, kad sumažintų nestandartinių sutarčių naudojimą**, geriau jas stebėdamos, mažindamos socialines ir fiskalines paskatas samdyti pagal labai trumpalaikes arba fiktyvaus savarankiško darbo sutartis, reformuodamos darbo teisę, kad būtų sprendžiama segmentacijos problema. Šie veiksmai yra svarbūs; jie papildo priemones, kuriomis užtikrinama geresnė aprėptis asmenims, kurių užimtumo forma nestandartinė, kaip aprašyta ataskaitoje, ir turėtų būti kontroliuojami.

Socialinės apsaugos galimybių pokyčiai paskatino Aukšto lygio grupės socialinės apsaugos ir gerovės valstybės ateities ES klausimais diskusijas. Šalinant šioje ataskaitoje nustatytas įgyvendinimo spragas taip pat bus reaguojama į Konferencijos dėl Europos ateities raginimus stiprinti socialinę politiką ir visapusiškai įgyvendinti Europos socialinių teisių ramstį socialinės apsaugos ir įtraukties srityje.

Sistemų pritaikymas siekiant visiems užtikrinti geresnes galimybes naudotis socialine apsauga yra ilgalaikis procesas, kuriame turi dalyvauti socialiniai partneriai ir kitos atitinkamos nacionalinės organizacijos. Teigiamai vertinama tai, kad kai kuriose valstybėse narėse imtasi tam tikrų veiksmų, tačiau vis dar reikia pašalinti likusias socialinės apsaugos galimybių spragas. **Komisijos ataskaita turėtų paskatinti diskusijas apie tai, kaip spręsti**

likusias problemas ir kaip ES galėtų remti šias pastangas.

PRIEDAS. Pagrindiniai nacionalinių įgyvendinimo planų (NIP) dėl galimybių naudotis socialine apsauga ypatumai (ir jų atnaujinimas)⁷⁴

[TAIP: Taip; NE: ne]	AT	BE	BG	CY	CZ	DE	DK	EE	ES	FI	FR	EL	HR	HU	IE	IT	LT	LV	MT	NL	PL	PT	RO	SE	SI	SK	Iš viso („Taip“)	
1. Į NIP įtrauktas galimybių naudotis socialine apsauga spragų įvertinimas	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	NE	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	NE	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	NE	23/26
2. NIP valstybė narė nurodo, kad ji jau atitinka daugumą ir (arba) visas rekomendacijos nuostatas.	TAIP	NE	TAIP	NE	TAIP	NE	NE	NE	NE	NE	TAIP	NE	NE	TAIP	NE	NE	NE	NE	NE	NE	TAIP	NE	NE	TAIP	NE	NE	NE	7/26
3. Į NIP įtrauktos priemonės ir (arba) reformos formaliai aprėptai gerinti	NE	TAIP	TAIP	TAIP	NE	NE	NE	TAIP	TAIP	NE	TAIP	TAIP	TAIP	NE	TAIP	TAIP	TAIP	NE	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	NE	NE	NE	16/26
4. Į NIP įtrauktos priemonės ir (arba) reformos veiksmingai aprėptai gerinti	NE	TAIP	NE	TAIP	NE	NE	NE	NE	TAIP	NE	TAIP	NE	NE	NE	NE	TAIP	TAIP	NE	TAIP	NE	NE	TAIP	NE	NE	TAIP	NE	NE	9/26
5. Į NIP įtrauktos priemonės ir (arba) reformos adekvatumui gerinti	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	NE	TAIP	TAIP	TAIP	NE	TAIP	TAIP	NE	NE	TAIP	NE	NE	NE	TAIP	TAIP	TAIP	NE	TAIP	NE	NE	NE	NE	NE	14/26
6. Į NIP įtrauktos priemonės ir (arba) reformos skaidrumui gerinti	NE	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	TAIP	NE	NE	NE	NE	NE	6/26

⁷⁴ Valstybių narių buvo paprašyta per SAK atstovus (2022 m. vasarą) pateikti Komisijai naujausią informaciją apie savo priemones ir reformas, susijusias su galimybėmis naudotis socialine apsauga.

7. Priemonėmis ir (arba) reformomis šalinamos visos arba dauguma socialinės apsaugos galimybių spragu*	NE	TAIP	NE	NE	NE	NE	TAIP~	TAIP	NE	TAIP~	TAIP	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	TAIP~	NE	NE	6/26
[TAIP: Taip; NE: Ne]	AT	BE	BG	CY	CZ	DE	DK	EE	ES	FI	FR	EL	HR	HU	IE	IT	LT	LV	MT	NL	PL	PT	RO	SE	SI	SK	Iš viso („Taip“)
8. NĮP nurodomos priemonės, kurių imtasi reaguojant į COVID-19 pandemiją.	TAIP	TAIP	NE	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	NE	TAIP	24/26	
9. NĮP nurodomos tik (daugiausia) priemonės, kurių imtasi reaguojant į COVID-19 pandemiją.	NE	NE	NE	NE	NE	NE	TAIP	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	TAIP	NE	TAIP	3/26
10. NĮP nurodomos priemonės, kurių imtasi COVID-19 pandemijos metu ir kurios tapo nuolatinėmis.	TAIP	TAIP	NE	NE	NE	TAIP	NE	NE	TAIP	NE	TAIP	NE	NE	NE	NE	TAIP	TAIP	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	TAIP	8/26
11. NĮP numatytos konkrečios jaunimui skirtos priemonės	TAIP	TAIP	NE	NE	NE	NE	TAIP	NE	NE	NE	TAIP	TAIP	TAIP	NE	TAIP	NE	NE	TAIP	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	8/26
12. NĮP numatytos konkrečios priemonės skaitmeninių platformų darbuotojams	NE	TAIP	NE	TAIP	NE	NE	NE	NE	TAIP+	NE	NE	NE	TAIP+	NE	NE	TAIP	NE	NE	NE	NE	NE	NE	TAIP+	TAIP	NE	TAIP	8/26
13. NĮP numatytos priemonės statistikai nacionaliniu lygmeniu gerinti.	NE	TAIP	NE	NE	NE	NE	TAIP	NE	NE	TAIP	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	TAIP	NE	TAIP	NE	NE	NE	NE	NE	NE	5/26
14. NĮP aiškiai nurodyta, kad rengiant NĮP arba kai kurias jo priemones buvo konsultuojamasi su socialiniais partneriais.	NE	TAIP	NE	NE	TAIP	NE	NE	TAIP	NE	TAIP	TAIP	NE	NE	NE	TAIP	TAIP	NE	NE	NE	TAIP	NE	NE	TAIP	NE	NE	NE	9/26
15. Į ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą įtrauktos reformos ir (arba) investicijos socialinės apsaugos galimybės gerinti	TAIP	TAIP	NE	TAIP	TAIP	TAIP	NE	TAIP	TAIP	NE	NE	TAIP	TAIP	-	NE	TAIP	TAIP	NE	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	TAIP	NE	TAIP	TAIP	18/25

Šaltiniai: Nacionaliniai įgyvendinimo planai ir ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planai. Pastaba. Nuo 2022 m. gruodžio mėn. pateikiami tik 26 valstybių narių duomenys, nes Liuksemburgas nepateikė savo nacionalinio įgyvendinimo plano. Pastaba. *Spragos vertinamos pagal EK ir (arba) SAK priežiūros sistemos rodiklius, susijusius su galimybėmis naudotis socialine apsauga; (A) = priimta; (P) = planuojama; TAIP~: šiose valstybėse narėse yra tik nedaug spragų, kurias reikia pašalinti (remiantis socialinės apsaugos galimybių stebėsenos sistemos rodikliais); TAIP+: šių valstybių narių NĖP konkrečių priemonių nėra, tačiau jos numatytos nacionaliniame ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane.